

TARIM ve MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

- Meslektaşlarımıza **Tarım ve Mühendislik**
- Yorum **Sami DOĞAN**
- Türkiye Tarımının Çıkış Yolları **Prof. Dr. M. Emin TUGAY**
- Türkiye Tarımında Fiyat Politikası
Yerine Geçebilecek Destekleme
ve Yapısal Politika Seçenekleri **Dr. Ahmet G. ELBEK**
Araş. Gör. C. KAHYA
- Yeniliklerin Benimsenmesi ve
Yayılanmasında Kooperatiflerden
Yararlanma Olanakları **Doç. Dr. Ayhan ÇIKIN**
- Dünya Peynir Üretimi
ve Ticareti **Doç. Dr. Mustafa ÜÇÜNCÜ**
- Oda Haberleri

SAYI : 10

MART 1983

TARIM VE MÜHENDİSLİK

MART 1983

SAYI 10

TMMOB

**Ziraat Mühendisleri Odası
Yayıdır.**

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Sahibi :

TMMOB

Ziraat Mühendisleri Odası
Başkanı

SAMİ DOĞAN

Sorumlu Yönetmen
Dr. SAİT KOCA

Yönetim Yeri :

Ziraat Mühendisleri Odası
Konur Sok. No: 4/3
Kızılay - Ankara

Tel : 17 01 51 - 17 30 38

Abone Koşulu

Yıllık 400.— TL.

İlan Koşulları

Arka kapak 30.000.—
İç kapaklar 25.000.—
İç sayfa tam 20.000.—
İç sayfa yarım 15.000.—
Sürekli İlanlar Pazarlığa
bağlıdır.

Yazılardan yazarları
sorumludur.

Basıldığı Yer :

SAN MATBAASI

Rüzgârlı Sokak No. 43/3

Tel : 11 98 19 - 10 40 03

Sayın Meslektaşlarımız,

Sizler tarafından büyük ilgi gördüğüne inandığımız «Tarım ve Mühendislik» dergisinin ilk sayısı 6.000 adet bastırılmış iken, meslektaşlarımızın yoğun istekleri dikkate alınarak baskı sayısı giderek artırılmıştır.

Kitap ve dergi basım fiyatlarının çeşitli nedenlerden ötürü çok yüksek olması, yalnız reklâm gelirleri ile finanse ettiğimiz bu derginin daha geniş kapsamlı ve daha çok sayıda bastırılmasını engelleyen en büyük etken olmaktadır. Siz sayın meslektaşlarımızın sağlayacakları her reklâm, derginin arzu edilen nitelik ve niceliğe ulaşmasına yardımcı olacaktır.

Ülkemiz tarımına ve mesleğimize yardımcı olacağına inandığımız yazılarınızı bekliyoruz. Basılmasına ağırlık verilmesini istediğiniz konuları bildirirseniz, mutlu oluruz .

Yapıcı eleştirilerinizi, yardım ve ilgilerinizi bekliyoruz.

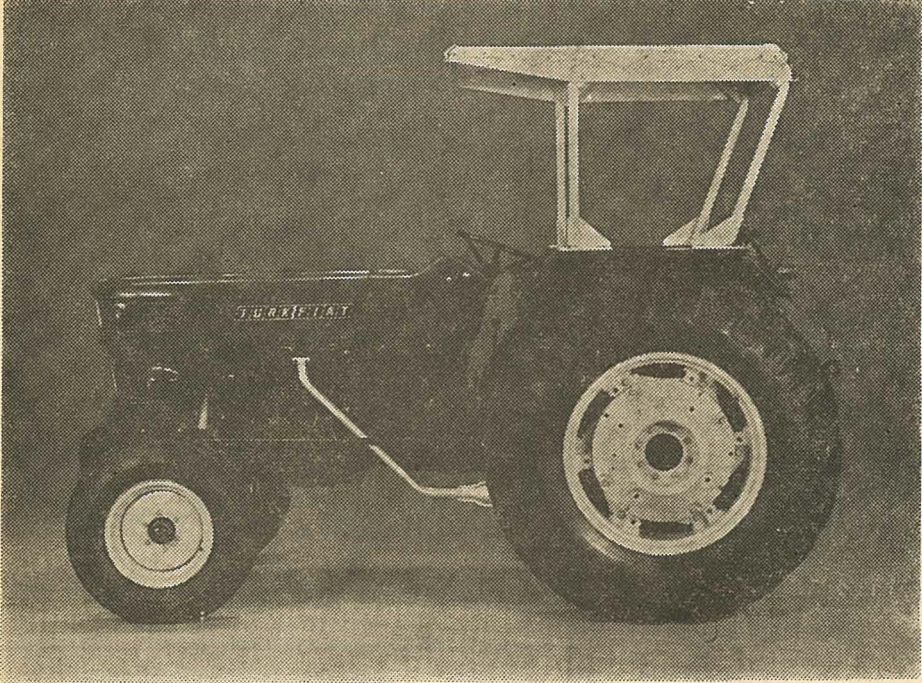
Tarım ve Mühendislik

YAZI KABUL KOŞULLARI

- Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, daktilo ile 2 aralı olarak yazılmalı, şekiller aydınlatıcı net ve temiz olarak çizilmelidir. Çeviriler için kaynak göstermek zorunludur.
- Yayınlanan yazılardaki düşünce ve görüşler yazarın sorumluluğundadır. Ziraat Mühendisleri Odasını ve Dergiyi bağlamaz.
- Yazı dili arı olmalıdır. Yayın Kurulu, yazıların üzerinde gerekli düzeltmeleri yapmaya yetkilidir.
- Dergide yayınlanmış yazılar kaynak gösterilerek aktarılabilir.
- Yayınlanan yazılar için yazarlarına 10 adet dergi gönderilir, ayrıca ücret ödenmez.
- Yazılar 5 daktilo sayfasından fazla olmalıdır.

Dergimizin bu sayısı
10.000 adet basılmıştır.

T TÜRK FIAT TRAKTÖRLERİ

- 480, 480 - S/8 ve 640 olarak değişik 3 Model,
- Güçlü ve sağlam motor
- Üstün şanzman, Güçlü ve Hassas Hidrolik Kaldırıcı
- Güvenli ve Rahat
(Sağ - Sol dönüş sinyal tertibatlı, Takviyeli çamurluklar üzerine monte edilen emniyet çerçevesi, Römork prizli)
- Tamir ve Yedek parça Temin Kolaylığı
(117 Bölge bayii, 335 yerel servis, 21 gezici servis, 2236 adet tarım kooperatifi vasıtası ile yürütülen hizmet)
- Satış kolaylığı - (T.C. Ziraat Bankası Kredisi ve Tarım Kredi Kooperatifleri vasıtasıyla)
- Türk çiftçisine verilen 120.000 adet traktörden sonra, İran'a ihraç edilmekte olan 5.000 adet traktör imal etmiş olmanın verdiği bilgi, tecrübe teknoloji güvencesi.

TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNALARI A. Ş.

Güvercin Yolu No. 111
Gazi/ANKARA

Tel : 23 70 80 (10 Hat)
Teleks : 42224 ttf tr

YORUM

ODA GENEL BAŞKANIMIZ SAMİ DOĞAN'IN TÜRKİYE'DE TARIM ÖĞRETİMİNİN 137. YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE, 10 OCAK 1983 GÜNÜ A.Ü. ZİRAAT FAKÜLTESİNİN DÜZENLEDİĞİ TÖRENDE YAPTIĞI KONUŞMA METNİ

**Değerli Konuklar, Sayın Meslektaşlarım, Sevgili
Öğrenci Kardeşlerim, TRT ve Basının Değerli
T e m s i l c i l e r i**

Konuşmama başlarken, tarım öğretiminin 137. yıldönümünde, ülkemizin dört bir yanında özveri ile görev yapan 11812 Ziraat Mühendisi adına hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Ayrıca bu törende bize konuşma olanağı sağlayan A.Ü. Ziraat Fakültesi yönetimine de Ziraat Mühendisleri Odası Genel Yönetim Kurulu adına içten teşekkür ediyorum.

Değerli Konuklar, Sayın Meslektaşlarım;

Bilindiği gibi, uygarlaşma sürecinin belirleyici etkenlerinden olan göçebe toplum düzeninden, yerleşik tarım toplumu düzenine geçiş aşamasına, dünya üzerinde ilk önce ulaşılan bölge Anadolu'dur.

Diğer bir tanımlama şekli ile tarımın bilimsel verilere dayalı bir kültür haline dönüştürülmesi ilk olarak bu bölgede gerçekleştirilmiştir. Nitekim yeryüzünde ilk buğdayın binlerce yıl önce Doğu Anadolu dolaylarında yetiştiği saptanmıştır. Milattan Önce 6700 yılından kalma kömürleşmiş buğday daneleri bu bölgemizde bulunmuştur. Dünya'nın bu yöresinde yaşayan insanlar, uzun süre kendi çağlarının en gelişmiş yöntemleriyle, tarımla uğraşmışlar ve bilgilerini başka toplumlara aktarmışlardır. Nitekim daha 10. yüzyılda Anadolu insanının yazdığı önemli tarımsal yapıtların varlığı da bu savı doğrulamaktadır. O dönemin değer ölçülerine göre, en ileri tarım tekniklerinin uygulandığı bölgemizde kurulan ve başlangıçta toplumun ve ekonominin gereksinmelerine yanıt verebilecek toprak mülkiyeti ve üretim ilişkilerine sahip Osmanlı Devletinin batı ile ilişkilerinin ve ekonomik yönden batıya bağımlılığının artmasına koşut olarak bu

düzenli üretim ilişkilerinin bozulduğu gözlenmektedir. Toplumsal değer yargılarındaki çözüme, kaderciliğin toplumun diğer kesimlerinde olduğu gibi tarım kesiminde de hakim unsur haline gelmesine neden olmuştur. Böylece tarımsal üretimin bir bilim ve teknik işi olması yerine, tanrının lütfu olduğu inancı yaygınlaşarak bir tutuculuk kaynağı haline gelmiştir. Bugün yıldönümünü kutladığımız Tarımsal Öğretim, bundan 137. yıl önce bu hareketlere karşı bir tepki olarak İstanbul Yeşilköy'de kurulan ilk tarım okulu ile doğmuştur. İki yıl yaşama olanağı bulan bu okulun kuruluşu olan 10 Ocak gününü, tarımda bilimselliğe dönüşün bir başlangıcı olarak kutlamaktayız.

Sayın konuklar, değerli meslektaşlarım;

Tarımda ileri gitmiş bir çok ülkeden daha önce tarımsal öğretime başlanılmış olmasına karşın, ülkemizde tarımsal öğretimde süreklilik, ancak İstanbul'da Halkalı Yüksek Ziraat Okulu'nun 1891 yılında öğretime başlaması ile olanaklı duruma gelebilmiştir. Tarımsal eğitimin her düzeyde hız ve etkinlik kazanabilmesi ise Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde gerek orta ve gerekse yüksek düzeydeki tarım okullarını bitiren teknik elemanlar, toplumumuzun en büyük kesimini oluşturan köylülerin yaşam düzeylerinin yükseltilebilmesi ve tarımsal üretimin, toplumun ve ekonominin gereksinimlerini karşılayacak düzeye ulaşabilmesi için bilgi ve becerilerini köylülerimizin dolayısıyla toplumun hizmetine sunmuşlardır. Nitekim, tarımsal öğretimin başlamasından önceki üretim düzeyi ile daha sonraki üretim düzeyinin karşılaştırılması durumunda bu olumlu gelişme belirgin bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Bütün bu olumlu gelişmelere karşın, tarımsal üretimin bugün ulaştığı düzeyin, çağdaş toplumlarda ulaşılan düzeyin çok altında kaldığı da yadsınamayacak bir gerçektir. Üretim düşüklüğünün sayısal ve yapısal değerinin yanısıra, sosyo - ekonomik nedenlerinin de tartışılıp irdelenmesi tarımsal öğretim yıldönümlerinde biz tarımcılara düşen en önemli görevdir.

Böylece teknik bilgi ve becerilerimizi halkımızın hizmetine yeterince sunamayışımızın nedenlerinin yanısıra, tarımsal kalkınmada beklenen hedeflere ulaşamamış olmamızın gerçek nedenleride ortaya çıkmış olacaktır. Bu tartışma, sadece yukarıda sıraladığımız gerçeklerin aydınlanması açısından değil, aynı zamanda çağdaş teknokrat olma açısından da önemlidir. Çünkü çağdaş değer yargılarına göre, teknokrat, sadece tekniğin bir dalında uzmanlaşmış kişi değil, ekonomi ve toplum biliminin hiç olmazsa temel kavramlarını bilen, genellikle kalkınma sorunlarına, özellikle kendi ülkesinin sorun-

larına çözüm arayabilecek, genel bilgi ve kültür düzeyinde seçkin bir kişi olmak zorundadır.

Bu düşünceden yola çıkarak tarımsal sorunlarımıza başlıklar halinde değinmek istiyorum.

- 1 — Tarım kesiminde toprak dağılımı adaletsizdir.
- 2 — Tarım kesiminde gelir dağılımı dengesizdir.
- 3 — Tarımda üretim teknolojisi geridir. Buna bağlı olarak;
 - a) Verim düşüktür,
 - b) Maliyet yüksektir,
 - c) Kalite bozuktur,
 - d) Doğal koşullara bağlılık fazladır.
- 4 — Tarımsal yapı bozuktur.
- 5 — Tarımsal işletmeler giderek küçülmektedir.
- 6 — Tarımsal arazi miktarına göre kırsal alanda yaşayan nüfus fazladır.
- 7 — Tarımsal yatırımlar yetersizdir.
- 8 — Çiftçilerin genel kültür ve teknik bilgi düzeyi düşüktür.
- 9 — Tarımsal hizmetler dağınık ve yetersizdir.
- 10 — Köylünün elde ettiği ürün satış garantisine kavuşturulamamıştır.

Değerli konuklar, sayın meslektaşlarım;

Bu sayılan sorunların çözümünde Ziraat Mühendislerine büyük görevler düşmesine karşın, üzüntüyle belirtmek isterim ki bu güne değin Ziraat Mühendisleri tarımsal üretimde karar alma, denetleme ve yürütme sürecinin dışında kalmıştır. Çünkü Ziraat Mühendislerinin yetki sorunu bugüne kadar çözümlenememiştir.

Bu sorun çözümlenemediği içinde Ziraat Mühendislerinin genel ve özel olarak işyeri düzeyinde yetki ve sorumlulukları belirlenmemiştir. Bu durum ülkenin sınırlı ve en önemli üretim aracı olan binlerce dönümlük tarım alanlarının, bitkisel ve hayvansal üretim ile tarımsal sanayiinin planlanmasında Ziraat Mühendislerinin bilgi, beceri ve yeteneklerini kullanmalarını sınırlamakta, üretimden koparıp masa başı memuru durumuna getirmektedir.

Ziraat Mühendisliği mesleğinin önündeki bu yetki sorununun çözümü 1960 yılında kabul edilen 7472 sayılı Ziraat Yüksek Mühendisliği hakkında yasanın uygulanmasına ilişkin tüzüğün çıkarılmasıyla olanaklıdır.

1960 yılından beri sürdürülen tüzük çalışmalarından ise bugüne değin olumlu bir sonuç alınmamıştır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak yaptığımız girişimler sonucu yetki tüzüğü'nün hazırlanmasına ilişkin çalışmalar 19.11.1981 günü Tarım ve Orman Bakanlığınca başlatılmıştır. Ancak bu çalışmalar maalesef daha sonra durdu. Tarımsal öğretimin 137. yıldönümü nedeniyle gerek Tarım ve Orman Bakanlığı yetkililerinden gerekse A.Ü. Ziraat Fakültesi yönetiminden, Ziraat Mühendisliğinin yetki sorununun çözümü doğrultusunda etkin çaba sarfetmelerini ve Odamızla işbirliği yapmalarını 11812 Ziraat Mühendisi adına istiyoruz. Hemde vakit geçirmeden.

Ziraat Mühendisliğinin önündeki önemli ve güncel olan diğer bir sorun ise işsizlik sorunudur. Yapılan çeşitli araştırmalara göre ülkemizin şu anda gereksinim duyduğu Ziraat Mühendisi sayısı 20-23 bin arasındadır.

Buna karşılık şu anda tüm yurt düzeyinde aktif olarak çalışan Ziraat Mühendisi sayısı ise 11.000 dolayındadır. Bu rakamlara göre ülkemizde şu anda 10 - 12 bin arasında Ziraat Mühendisi açığı vardır. Bütün bunlara karşın 1980 temmuzundan bu yana Ziraat Fakültelerimizden mezun olan burs alamayan meslektaşlarımızdan yaklaşık 1000 tanesi işsizdir. Ülkemizde mevcut Ziraat Fakültelerinden mezun olan Ziraat Mühendislerine iş bulma sorunu çözümlenemezken yeni Ziraat Fakültelerinin açılması mesleğin geleceğine ilişkin kuşularımızı artırmaktadır.

Bu kuşumuz iki yönden kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki, bugün 2547 sayılı yasa ile 27 Üniversite bünyesinde 10 adet Ziraat Fakültesi açılmış ve mevcut Ziraat Fakültelerinin kontenjanları da % 100 artırılmıştır. İşsizlik sorunu bütün acımasızlığı ile gündemde iken, yeni açılan ve kontenjanları artırılan Ziraat Fakültelerinden mezun olacak Ziraat Mühendislerinin nasıl istihdam edilecekleri sorunu, altını çizerek yetkililerin dikkatlerine sunmak istiyorum.

Ziraat Mühendisliği mesleğinin geleceğine ilişkin ikinci kuşumuz ise yeni kurulan ve kontenjanları artırılan Ziraat Fakültelerinde yetişecek öğrencilerin mesleki formasyonları ve bilgi düzeyleridir.

Değerli konuklar, sayın meslektaşlarım;

Takdir edersinizki bilimsel araştırma; tutku derecesinde kendini adama ve güvenli çalışabilme işidir. Bu durum bilimsel kurumların özerk olmasını, hemde huzurlu bir çalışma ortamının sağlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Yine bilimsel araştırma ve çalışmalar, hem temsil ettikleri top-

lumlardan hemde evrensel pratiklerden doğan özelliklere, uyulması gereken ilke ve amaçlara sahiptirler.

Bu ilkeler doğrultusunda bilim adamları; güvenli bir ortamda toplumu ve insanlık yararına öğrenme, öğretme, araştırma, eleştirme, tartışma, insan yeteneklerini sistemli olarak geliştirme ve toplumla etkileşim içinde, toplumu bilimsel araştırmaların, bulguların doğrultusunda değiştirme ve geliştirme çabası içinde olmak zorundadırlar. Ancak yeni yüksek öğretim yasası, getirdiği dış müdahaleyle, atamalarla, bilimsel araştırma ve çalışmaları izne ve kişisel takdire bağlı kılışıyla sürekli gözetim ve ölçütü belli olmayan denetim sistemiyle, akademik kadroların çalışma güvencelerini ortadan kaldırmıştır.

Bunun yanında yeni açılan Ziraat Fakültelerinde öğretimi tam anlamıyla yürütebilecek öğretim üyesi kadrolarının kurulduğu söylenemez. Nitekim birçok Üniversite ve Fakültede derslere geç başlanması bir yana birçok dersin boş geçtiği bilinmektedir. Bu durumda öğretim üyelerinin özellikle öğretim üyesi kaynağı olan genç asistan, yardımcı doçent ve araştırma görevlilerinin çalışma güvencelerinin ortadan kalkması yanında öğretim üyelerinin sayısal yetersizliği mesleki eğitimimizi olumsuz yönde etkileyecektir.

Mesleğimizin kaynağı olan Ziraat Fakültelerimiz açısından bu olumsuzlukların kısa sürede düzeltilmesi en büyük dileğimizdir.

Bütün bu sorunlara ek olarak; Ziraat Mühendisliği istihdam politikasındaki yanlışlıklar, kadro yetersizliği, yan ödeme ve özel hizmet tazminatının uygulanışındaki adaletsizlik ve dengesizlikler çözümlenmesi gereken acil meslek sorunları olarak ortada durmaktadır.

Değerli konuklar, sayın meslektaşlarım;

Tarımımızın ve Ziraat Mühendislerinin sorunlarını böylece özetledikten sonra bazı çözüm önerilerimizi kısaca açıklamak istiyorum.

Ülkemizde tarımsal sorunların çözülebilmesi için, kısa süreli geçici önlemler yerine köklü önlemlerin alınması zorunludur. Kuşkusuz bu köklü önlemlerin başında tarımın her konu ve sorununu içine alan geniş kapsamlı ve etkili bir ulusal tarım politikasının saptanıp, uygulamaya konulması gelir, gerçi tarımın türlü konuları için projeler ve programlar hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş, hatta kalkınma planlarında tarımla ilgili kimi politikalar saptanmış ve bunların uygulanmasına ilişkin bir takım ayrıntılarda yıllık programlarda yer almıştır. Ama saptanıp önerilen bu politikaların uygulaması sı-

rasında yapılan bölük pörçük çalışmalar tarımın genel yapısı içinde koordine edilememiş ve istenilen politika bu güne değin oluşmamıştır. Tarıma hizmet götüren kuruluşlar arasındaki dağınıklık ise sürmektedir.

Bu genel değerlendirmeden sonra çözüm önerilerimize başlıklar halinde değinmek istiyorum.

— Kırsal alandaki toprak adaletsizliğini giderecek bir Toprak Reformu Yasası bir an önce çıkarılmalıdır.

— Bu yasaya bağlı olarak, nerelerde hangi ürünlere yönelmenin ekonomik açıdan en iyi sonuçları vereceğini belirleyici bir Tarımsal Üretim Planlaması en kısa sürede yapılmalıdır.

— Köylüler - Çiftçilerin güçlü kooperatiflerde örgütlenmeleri sağlanmalıdır.

— Üreticinin eğitime gereken önem verilmelidir.

— Çağdaş gereksinmelere uygun ve üreticinin emeğini hakça değerlendiren bir iç ve dış pazarlama düzeni kurulmalıdır.

— Tarım araçlarının, gereçlerinin ve girdilerinin kullanımında verimli ve akılcı düzenlemelere hemen gidilmelidir.

— Ziraat Mühendisliğinin etkinliğini ve verimliliğini artıracak yasal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır.

— Ziraat Mühendisi istihdam politikası yeniden gözden geçirilmelidir.

Sayın konuklar, değerli meslektaşlarım;

Son bir kaç yıldır tarımın ülkemiz ekonomisi açısından önemi iyice anlaşmıştır. Özellikle Sayın Cumhurbaşkanı ve Başbakanın, yaptıkları her konuşmada tarımın önemini vurgulaması Ziraat Mühendisleri tarafından memnunlukla karşılanmaktadır.

Ekim 1981 de bu salonda A.Ü. Ziraat Fakültesinin düzenlediği «Atatürk ve Tarım Haftası»nın açılışında konuşan Sayın Cumhurbaşkanı, tarımla ilgili bütün kuruluşlara ve köylümüze bir çağrı yaparak, tüm darboğazların aşılmasını, bütün olanaklarımızın kullanılarak tarımsal üretim hızımıza yeni bir güç kazandırılmasını istemiştir. Bu çağrı 1983 Ocağında halen güncelliğini korumaktadır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak bu çağrının başarıya ulaşmasını ülkemizin kalkınması açısından zorunlu görüyoruz. Ayrıca yurdun dört bir yanında görev yapan 11812 Ziraat Mühendisi bu

çağrı doğrultusunda üzerine düşen her türlü görevi yapmaktadır, bundan sonrada yapacaktır.

Ancak, bu çağrının tam anlamıyla başarıya ulaşabilmesi daha önce açıklamaya çalıştığımız sorunların bir bütün olarak düşünülmesine ve çözümlenmesine bağlıdır.

Sonuç olarak;

Halkımızın beslenmesi, dışa bağımlı olmayan bir sanayileşme, sermaye birikimi, sanayiye hammadde ve tüketim olanağı sağlamak yönünden tarım kesiminin en önemli öz kaynağımız olduğu yadsınmaz.

Halkının büyük çoğunluğu tarım kesiminde yaşayan dışsatımında tarımsal ürünler ağırlık taşıyan ve ulusal gelirin büyük kısmı tarım sektöründen sağlanan bir ülkede, tarım kesimi bir yana bırakılarak yada ihmal edilerek sanayileşme ve kalkınma sağlamak sözkonusu olamaz.

Bu düşüncelerle tarımsal öğretimin 137. yıldönümünün ülkemiz tarım toplumuna, ulusumuza ve mesleğimize kutlu olmasını diler, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Genel Yönetim Kurulu adına hepinize saygılar sunarım.

TÜRKİYE TARIMININ ÇIKIŞ YOLLARI

Prof. Dr. M. Emin TUĞAY(*)

Türkiye, çok çeşitli tarım olanaklarına sahip olan bir ülkedir. Bu olanakları ona, doğal koşulları vermiştir: İklim, toprak, su kaynakları vb. olanaklara sahip olan ülkemiz, tarım yönünden kendine yeterli bir durumdadır. Toplam ulusal gelirimizde tarımımızın payı 1980 yılı itibariyle % 22,5 tir. Aynı yılda tarım ürünleri dışsattırımının toplam dışsattım içindeki oranı ise % 57,4 tür.

Tarım deyince «Bitkisel ve hayvansal üretim yapmak ve elde edilen ürünleri değerlendirmek» anlaşılır. Tarımda hedef, toplam üretimi dengeli biçimde artırmaktır. Toplam üretimi artırmanın yolu, birim alandan ve birim hayvandan daha çok ürün almaktan geçer. Yapılan her üretim bol ve iyi olmalıdır. Yani ürün hem gereksinimi karşılamalı, hem de beğenilmelidir.

Tarımın başarısı, önlemlerin bir bütün olarak alınmasına bağlıdır. Şimdi bu önlemleri ana başlıklar halinde incelemeye çalışalım.

1. İklim : Ülkemizin iklimindeki çeşitlilik, tarımına da yansımıştır. İklimi değiştiremeyeceğimize göre yapılacak iş iklime karşı gelmek değil, ona uymaktır. Doğal iklim olanaklarından en iyi biçimde yararlanmak gerekir. Bu nedenle her bölgenin, hatta tarlanın özel iklimi çok iyi bilinmelidir.

2. Toprak : Tarım toprağı katı, sıvı, gaz ve canlı kısımlardan oluşmalı ve en az 1 metre derinliğe sahip olmalıdır. Toprak, bitkinin hem tutunma hem de yaşama ortamıdır. Ülkemizde bugün işlenen toprak miktarı 28 milyon hektar dolayındadır. Bunun toprak sınıflarına dağılışı yaklaşık değerler olarak şöyledir :

1. Sınıf arazi :	4,8	milyon hektar		
2. » » :	6,0	» »		
3. » » :	6,3	» »		
4. » » :	4,6	» »		
5. - 7. » » :	6,2	» »		

(*) E. Ü. Ziraat Fakültesi

Görülüyor ki bizim tarıma elverişli ve kusuru az arazilerimizin miktarı pek öyle fazla değildir. Hele birinci sınıf tarım topraklarımız çok azdır. Bu nedenle en başta yapılacak iş, özellikle birinci sınıf tarım arazilerimizin tarım dışı amaçlarla kullanılmasını mutlak surette önlemektir. Bu da ancak özel bir yasayla olasıdır. Ülkemizin yerleşim planları hemen dondurulmalı, yeniden gözden geçirilmeli, tarım arazilerinin takdiri tarım uzmanlarına bırakılmalı, böylece tarımsal üretim güvence altına alınmalıdır. Zararın neresinden dönülürse kârdır.

3. Toprak Kullanımı : Tarım arazisi kendi içinde de amaca uygun kullanılmalıdır. Toprak işleme, sulama, ekim nöbeti vb. uygulamalar toprağı koruyucu ve düzeltici biçimde ele alınmalıdır. Toprak, kıvamında (tavında) işlenmelidir: Ne çok yaş olup alete sivaşmalı, ne de çok kuru olup büyük tezek oluşturmalıdır. Ayrıca toprak işleme, taşınmayı önlemek için, iklime ve arazinin engebesine göre biçimlenmelidir. Kuvvetli esen yellere karşı hem toprak çok ufalanmamalı, hem de tarla yelin esme yönüne dik sürülmelidir. Diğer yandan yamaç (eğimli) arazilerin işlenmesi büyük özen ister. Yamaçlardaki tarlalar yamaç yönüne dik, yani enlem yönünde (yatay) işlenmelidir. Bu özellikle yamaçtan akan suların toprağı taşımasına karşı bir direnç oluşturur. «Yamacın neresine değin, yani hangi eğim derecesine değin toprak işlenmelidir?» sorusu uygulamada büyük önem taşır. Belirli eğim yüzdeleri üzerinden gitmektense, uygulama için böyle bir düşünce ileri sürülebilir: Arazinin eğimine dik çalışmak koşuluyla, alet ve makinelerle emniyet içinde çalışılabilecek yere değin yamaç işlenmelidir. Böylece gerçekten pulluk altına alınan ve alınmayan arazilerimiz kendiliğinden ortaya çıkacaktır. İşlenmeyen yamaçlar ve tepeler sürekli bitki örtüsü altına alınarak hem toprak taşımaları önlenmiş olacak, hem de otlak olarak değerlendirilecektir.

Ülkemizde düşen yağışın yıllık miktarı ile bu miktarın yıl içine dağılışı çok düzensizdir. Bu düzensizlik yapay sulamaya büyük bir önem ve ivedilik kazandırmıştır. Türkiye’de yıllık ortalama yağış miktarı 250 ile 2500 mm arasında değişmektedir. Karadeniz ve Marmara Bölgelerinin bazı yöreleri dışında ülkemiz, bölgelere göre değişmek üzere, Mayıs ayından Kasım ayına değin uzayabilen yağışsız bir dönem yaşar. Sulama, çoğunlukla bu kurak dönem ve bölgelerde gereklidir. Aslında su, yaşamı var edici» etmelidir.

Ülkemizde yararlanılabilecek su kaynağı yılda yüz milyar metre küpün üzerindedir. Bunun da büyük bir bölümü yer üstü sularıdır. Tarım arazilerimizin sulanabilen miktarı toplam 4 milyon hek-

tar dolayındadır. 9 milyon hektara yakın bir alan kolaylıkla sulanabilecek durumdadır. Olanaklar zorlandığı takdirde sulanabilecek arazi miktarı ise yaklaşık 17 milyon hektar olarak bildirilmektedir.

Türkiye tarımında özellikle yaz mevsiminde yapılacak sulamaların önemi ve gereği tartışılmazdır. Bu nedenle sulama suyu kazanmaya yönelik yatırımlara özel bir hız verilmelidir.

Yalnızca sulama suyunun elde edilmesiyle iş bitmez. Ölçülü ve bilgili sulama da en az suyun varlığı kadar önemlidir. Özellikle arazinin tuzlanma ve çoraklaşmasını önleyici her türlü önlem, zamanında alınmalıdır. Her tarlanın yaşlık (drenaj = akıtma) sorunu mutlaka çözümlenmelidir. Sulama kanalları kadar, hatta daha da fazlasıyla, akıtma kanallarına gerek unutulmamalıdır.

4. Toprak reformu : Toprak reformu konusu Türkiye'nin bugüne değin kesin çözüme kavuşturamadığı temel sorunlarından biridir. 1 Kasım 1937 günü Türkiye Büyük Millet Meclisini açış konuşmasında Büyük Atatürk çiftçinin topraklandırılmasının ve toprak reformunun gereğine işaret etmiştir. 1945 yılında 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Yasası çıkarılmıştır. Aradan 28 yıl gibi uzun bir zaman geçtikten sonra 1973 yılında 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Yasası çıkarılmıştır. 12 Eylül 1980'den sonra sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren çeşitli konuşmalarında Toprak Reformunun gerek ve önemini vurgulamıştır. Konu, 7 Kasım 1982 günü halkoyu onayıyla yürürlüğe giren Anayasamızda da yer almıştır.

Aslında Toprak Reformu kavramını enine boyuna tartışmak ve açık seçik ortaya koymak gerekir. Toprak Reformundan amaç her topraksıza toprak sağlamak veya devletin arazilerini yurttaşlara dağıtmak değildir. Toprak reformunun özü, özel mülk arazilerin dağılımını tarımsal ve toplumsal gereklere göre düzenlemektir. Yani devletin, toprak mülkiyet düzenine belirli temeller getirmesidir.

Zaman zaman devlet tarım işletmelerinin yurttaşlara dağıtılmasıyla toprak reformunun yapılmış sayılacağı ve işin biteceği sanılır. Konu öyle değildir. Devlet tarım işletmelerimiz, ülkemiz çiftçilerinin tohumluk ve damızlık gereksinimini karşılamak için kurulmuştur. Keza kamuya ait otlaklarda da (Çayır - mer'a alanları) yine yurttaşlarımızın, beslendikleri ve gelirinden geçimlerini sağladıkları, hayvanları yayılmaktadır.

Toprak reformunda en önemli konu bir çiftçinin sahip olabileceği ve işletebileceği arazi büyüklüğünün sınırlanmasıdır. Bu sınırlamayla birlikte şu iki temel ilke de mutlaka getirilmelidir:

1 — Çiftçinin işletmesine bağlanması.

2 — Mülkiyet hakkının ülke yararına kullanılması.

Tarımsal üretim iklim koşullarının mutlak etkisi altında olduğu için çiftçi, işletmesinin içinde ve başında bulunmak zorundadır. Bu, tarımsal üretimde başarının ön koşuludur. Yüzlerce kilometre uzaktan tarım işletmesi yönetilemez. Bu nedenle, tarım işletmesi, ona uzaktan bakanların değil, onunla haşır neşir olanların hakkıdır. İster bitki olsun, ister hayvan olsun sürekli olarak izlenmek ve gözlenmek ister. Çiftçi toprağıyla, bitkisiyle, hayvanıyla, alet ve makineleriyle anlaşabildiği ölçüde başarılı olur.

Mal, canın yongasıdır. Eğer helalinden kazanılmış ise, mülkiyet, kutsal bir haktır. Mal sahipliği insana huzur ve güven verir. Ama sahip olunan her mülk sorumluluk içinde ve topluma yararlı biçimde kullanılmalıdır. Bir tarım işletmesinden en yüksek yararı ve verimi sağlamak, işletmecinin sahiplik görevi sayılmalıdır. Hiçbir çiftçi «tarla benim, ister üretimde kullanır ister boş bırakırım» diyememelidir. Tarım alanlarının boş bırakılmasına veya verimsiz işletilmesine izin verilmemelidir.

Şimdi sıra işletme büyüklüğünün sınırlanmasındadır. Bir tarım işletmesi için en uygun büyüklüğün saptanması, özellikle ülkemiz koşulları için, çok güçtür. Çünkü iklim çeşitli ve değişkendir, toprak çeşitlidir, bitki seçenekleri çoktur, pazar fiyatları tutarsızdır, üretim planlanmış değildir. Diğer yandan «acaba en küçük bir tarım işletmesinin büyüklüğü ne kadar olmalıdır?» sorusuna yanıt bulmak ta aynı nedenlerle çok güçtür. Ama burada şunu söylemek gerekir: İşletme küçüldükçe tarım yoğunlaşır, hatta birim alandan elde edilen verimler artar. Bundan da şu sonucu çıkarabiliriz: İşletme küçüldükçe verim ve üretim düşmez, ama sağlanan gelir işletmeciye yetmeyebilir.

Asıl sorun ve tartışma, bir tarım işletmesine getirilmek istenen üst sınırdır. Sorun şudur: Acaba bir tarım işletmesi en çok kaç dekar olmalıdır? Tarım işletmesini üstten sınırlamaya gerek olmadığını savunanlar vardır. Verimli çalışan bir işletmeye üst sınır getirmek gerçekten haksızlık olur. Belki de en doğrusu, bir işletmeciye «verimli çalışabileceği kadar» arazi vermektir. Ama bunu izlemek ve saptamak adeta olanaksızdır. Arazi genişledikçe, hele belli sınırları aştıkça, tarımın yoğunluğu geriler. Hele makineleşmenin yeterince gelişemediği ülkemizde büyük arazinin derdi de büyük olur. Her işlem, gereğince yerine getirilemez. Ama büyük bir işletmenin geliri bir aileyi fazlasıyla refaha boğar. Diğer yandan çok

büyük işletmelerin toplumsal ve ekonomik dengeyi olumsuz etkileyeceği de hesaba katılmalıdır. Sonuç olarak tarımsal, toplumsal ve ekonomik gerekler nedeniyle tarım işletmelerine üst sınır getirilmesi ülkemiz için doğru ve gerekli olacaktır.

Ülkemizde işletilen mülk arazilerin miktarı 17 milyon hektara, buna sahip olan hane sayısı ise 3 milyona yakındır. İşletme büyüklüğü 501 ile 1000 dekar arasında bulunan hanelerin oranı binde 6, bu binde 6'nın sahip olduğu arazi oranı ise binde 88'dir. Bin dekar-dan daha geniş araziye sahip olan hane oranı binde 2, bu binde 2'nin sahip olduğu arazi oranı da binde 53'tür.

İşletmeye üst sınır getirirken hangi ölçünün alınacağı da çok önemlidir. Yani en büyük işletmeyi neye göre saptayalım? Bunun için de çok çeşitli ölçüler aranmıştır. Bize göre en gerçekçi ölçü, bir aileye rahat bir yaşam sağlama olanağıdır. Çünkü işletmeci, varyıyla yoğunlaştırmaya bağlı olacaktır. Rahat bir yaşamı sağlayabilecek işletme büyüklüğü iklim, toprak, üretim biçimi vb. durumlara göre çok değişir. En iyisi ülkemizin toprak ve tarım haritasını tarla tarla çıkarmaktır. Bugün arazi sınıflarımız belirlenmiş durumdadır.

Buraya değin söylenenlerin ışığında ülkemiz tarımı için en büyük işletme alanını şöylece sınırlamak uygun düşecektir :

- a) Kurak ve yarı kurak bölgelerimizin sulanamayan tarlalarında en çok 800 ile 1200 dekar.
- b) Diğer bölgelerimizin sulanamayan tarlalarında en çok 400 ile 600 dekar.
- c) Sulanır tarlalarda, meyveliklerde ve bağlarda en çok 200 ile 300 dekar.

5. Üretim Planlaması : Tarımı kendine yeterli bir ülke olan Türkiye'de üretimin zaman zaman dar boğazlara girdiği bir gerçektir. Buğdaya ve mısıra varıncaya değin çeşitli tarım ürünlerinin yurt dışından alındığı bilinmektedir. Kısmen desteklenen kısmen dalgalanmaya bırakılan fiyatlar karşısında üreticinin her zaman korunamadığı da görülmektedir. Üretimi kısıtlanan malın yükselen fiyatı tüketiciyi, üretimi bol olan malın düşen fiyatı üreticiyi sarsmaktadır. İşte bütün bu sakıncaları ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için tarımımızda bir üretim planlaması kaçınılmazdır.

Tarımda üretimi planlamak demek her yıl ülkemizin neresinde, hangi ürünü, ne miktar yetiştireceğimizin belirlenmesi demektir. Bu belirlemede iç tüketimin karşılanmasına öncelik verilmeli, ondan

sonra da dışsatım olanağı yüksek ürünlere yer verilmelidir. Tarımsal üretim planlamasında ağırlık ve güçlük, bitkilerdedir. Ancak bugün tütün, haşhaş ve şeker pancarında planlı üretim yapıldığını düşünürsek, bu planlamayı öncelikle diğer ana ürünlere kaydırmanın şimdilik yeterli olabileceğini söyleyebiliriz.

Tarımsal üretim planlaması için, devlet, arazi kullanım hakkına müdahale etmek zorundadır. Çünkü yalnızca fiyat vermeyle istenen sonuca ulaşılamayacağı artık belli olmuştur. Ancak üretim planlamasıyla birlikte üreticinin de mutlak surette güvence altına alınması zorunludur.

Türkiye'de tarımsal üretimi doğa zaten belli ölçülerde sınırlamıştır. Her bitki her yerde her zaman yetiştirilemez. Planlamanın öncelik ve ağırlık kazanacağı bölgeler, çeşitli bitkilerin yetişmelerine uygun olan bölgelerdir (Polikültür bölgeleri).

Üretim planlamasında temel amacın üretimi artırmak olduğu hiçbir zaman gözden uzak tutulmamalıdır. Üretim planlanırken toprak ve bitki ıslahı, sulama, gübreleme, makineleşme, bitki sağlığı, ekim nöbeti, nadas alanlarının azaltılması, ikinci ürün vb. önlemler birlikte düşünülmelidir.

6. Tohumluk : Bitkinin çoğalmasında yarayan her türlü kısmi tohumluk olarak nitelenir: Tane, kök, yumru, soğan vb. iyi bir tohumluktan yüksek verim ve üstün nicelik beklenir. Tohumluk, yetiştiği çevreyle uyduğu ölçüde beklenen amaç gerçekleşir. Ülkemizin yıllık tohumluk gereksinimi üretim planlamasıyla sıkı sıkıya bağlantılıdır. Planlanan üretimi gerçekleştirecek miktarda tohumluk yetiştirilmesi gerektiği açıktır.

Burada çeşit değiştirme ile tohumluk değiştirme kavramları üzerinde biraz durmak gerekir. Çeşit, herhangi bir bitki türünün istenen özellikleri taşıyan, kalıtsal yönden durulmuş ve birbirine benzeyen bireylerinden oluşur. Üretime alınan bir çeşit kendisinden daha iyisi ıslah edilinceye değin değiştirilmez. Her çeşidin tohumluğu olur. Tohumluğun her yıl yenilenmesi aslında istenen durumdur. Gerçekleştirilmesi istenen hedef, üreticiye verilen her tohumluğun her yıl yenilenmesidir. Özellikle melez tohumlukların (hibrit) her yıl yenilenmesi zorunludur. Yeni bir çeşidin veya tohumluğunun ıslahçı kuruluşlardan üreticiye ulaştırılması iyi işleyen bir dağıtım düzeni ister.

Ülkemizin çeşit ve tohumluk sorunları tamamiyle çözümlenmiş değildir. Buğday, arpa, şeker pancarı, pamuk, tütün gibi bazı ana

bitkilerde bir hayli yol alınmıştır. Patates, çeltik, ayçiçeği, yem bitkileri, melez mısır, melez sebzeler daha çok çalışılması gereken çeşit ve tohumluk konularıdır. Soya fasulyesi, yer fıstığı, susam vb. bitkilerin sorunları kolaylıkla çözümlenebilecek türdendir. Bağcılıkta ve meyvecilikte temiz kalem, temiz anaç, bol fidan ve standart çeşitlerin yayılması özlenen hedeflerdir.

Bitki ıslahı çalışmalarından bölgeler, ülkeler ve kıtalar arasında tohumluk alışverişi doğaldır ve gereklidir. Ancak uzak bölge, ülke veya kıtalardan doğrudan doğruya çiftçi tarlasına ekilmek üzere büyük miktarlarda tohumluk satın alınması güvenli bir yol değildir. Cumhuriyetimizin kurulmasından bu yana ülke yüzeyine yayılmış ve donatılmış bulunan tarımsal üretme ve araştırma kuruluşlarında, sayıları on bini aşan tarım mühendis ve teknisyenlerimiz hemen her sorunu çözebilecek bilgiye ve güce sahiptirler. Yeter ki bilinçle ve hevesle çalışılsın...

7. Damızlık : Hayvan üretiminde kullanılan erkek ve dişi anaçlara damızlık denir. Yaklaşık 46 milyon koyun, 19 milyon keçi, 17 milyon sığır ve 50 milyon tavuk bulunan ülkemizde damızlık yönünden sayısal bir sorun yoktur. Ancak birim hayvandan elde edilecek verimin artırılması ve istenen nitelikte damızlık sağlanması için çok çalışmak gerektiği bilinmelidir.

Koyun, keçi, sığır ve tavuk türlerinde ülkemiz için en yüksek verimi ve niceliği sağlayacak ırkların geliştirilmesi büyük önem taşır. Bunda da yerli kaynakların korunmasına ve geliştirilmesine vazgeçilmez bir özen gösterilmelidir. Yerli ırklarımızın bir yandan safıkları korunurken, diğer yandan melezlemelerle yeni ırklar aranmalıdır.

Tohumlukta olduğu gibi damızlıkta da yurt dışından alımın bir plan ve ölçü içinde yapılması gerekir. Değişik bölgelerimiz için damızlık üretimini kendi öz kaynaklarımızdan karşılamanın yollarına düşmeliyiz. Bu işi başarmak için konu uzmanlarımız ve olanaklarımız hem sayı, hem de bilgi ve deneyim bakımından yeterlidir. İş, burada da çalışmaya kalıyor.

8. Gübreleme : Bitkilerin büyümelerini ve gelişmelerini sağlamak için toprağa ve bitkiye verilen her türlü organik ve anorganik maddelere gübre denir. Ülkemiz toprakları hayvan gübresiyle doymaktan henüz uzaktır. Kimyasal gübre kullanımı da yeterli değildir. Yılda 7 milyon tonu aşan kimyasal gübre tüketiminde dekara azotlu gübrelerde 2, fosforlu gübrelerde 1,5 kg kadar saf madde düşmektedir. Bu miktar yetmezliğine bir de kullanım yanığıla-

rını ve fiyat dalgalanmalarını eklersek, gübre konusunda yapacak daha pek çok çalışma olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

Öncelik, yerli gübre üretiminin artırılmasına verilmelidir. Yetiştirilen ürüne, yetiştiği bölgeye, su durumuna ve benzeri koşullara göre belirlenen en uygun gübre miktarı ve uygulama zamanı verimin ve niceliğin yükseltilmesinde büyük önem taşır. Geride bıraktığımız ve gübrenin oransal olarak ucuz olduğu yıllarda bir kısım üreticilerimizin gereğinden çok fazla gübre kullandıkları bir gerçektir. Üretimin ve kullanımın zaten yetersiz olduğu ülkemizde, gereksiz yere atılan her gram gübrenin önemli bir dengesizlik yaratacağı düşünülerek, bitkilerin yetiştirme koşullarına göre, öncelikle birim alanda aşılması gereken gübre miktarlarına dikkat çekilmelidir.

9. Hayvan Yemi : Hayvancılığımızın başlıca yem kaynağı kaba ve yoğun yemlerdir ve tamamına yakını bitkisel üretimden sağlanır. Hayvan beslemede temel ilke, hayvanın türüne ve yetiştirme amacına göre, nitelikli ve ekonomik yem sağlama olmalıdır.

Ülkemizin 24 milyon hektar dolayındaki otlak alanları hem yararlı ot varlığı bakımından fakirleşmekte, hem de alan olarak daralmaktadır. Hayvancılığımızın gelişmesinde en önemli konulardan birisi de otlaklarımızın korunması ve ıslahıdır. Diğer yandan, üretim planlaması çerçevesinde, tarla yem bitkileri yetiştiriciliğine özen gösterilmelidir. Sulama olanağının bulunmadığı yerlerde arpa, yulaf, kışlık fiğ ve korunga; sulanabilen alanlarda yonca, mısır, soya fasulyesi vb. ağırlık kazanmalıdır.

Bugün Türkiye'de hayvan yemi sorunu ciddi boyutlara varmıştır. Yem yetmezliği, tutarsız fiyatlar ve bilgi eksikliği hayvanların tek yönlü beslenmelerini sonuçlamaktadır. Silo yemi çok azdır. Proteince zengin yemler henüz istenen düzeyde yaygınlaşmamıştır. Büyük oranlarda kullanılan pamuk küspesi ve kapçığı hayvanı zamanla elden çıkarmakta ve sütün niteliğini bozmaktadır. Bu nedenlerle ülkemizde henüz gelişme aşamasında bulunan yem sanayisi bir yandan özendirilmeli, diğer yandan da sıkı bir denetime alınmalıdır.

10. Makineleşme : Çeşitli tarım ürünlerinde ekimden hasada değin her türlü işlemlerin makineyle yapılması üretimin artırılmasında büyük önem taşır: İş verimi artar, insan emeği ve giderler azalır, birçok işlemler daha düzenli ve kolay yürür.

Ülkemizde traktör sayısı yarım, karasaban sayısı bir milyona yakındır. Çeşitli toprak işleme aletleri ikibuçuk milyon dolayındadır.

Döğer sayısı 900 binin üzerindedir. Ekim makineleri 150 bin dolayında, hasat makineleri 15 binin altındadır.

Toprak işleme ve ekim işlemleri, birçok ürünlerde benzer olduğundan, genellikle daha çok makineleşmiş; bakım, hasat vb. işler ise gerek bitki özelliği, gerekse ekili alanın genişliği ve eğimi dolayısıyla aynı ölçüde gelişmemiştir. Hasatlarının geniş ölçüde makineleşmesi, önem ve ivedi taşıyan bazı bitkiler şunlardır: Pamuk; pancar, mısır, susam, yer fıstığı, patates vb.

Ülkemizde küçük ve orta işletmeler çoğunluktadır. Ulaşımı güç ve orta eğimli tarım arazilerimiz vardır. Böylesi ve benzeri tarım alanlarına uygun küçük boyutlu alet ve makinelerin yapılması ve yayılması ayrı bir önem taşır.

Sonuç olarak : Amaca uygun, iyi işleyen, toplu iş gören, yedek parçası bol ve yurt içinde yapılan tarım alet ve makineleri...

11. Hastalık ve Zararlılarla Savaş :

Hastalık ve zararlılarla savaşta en önemli konu çiftçi eğitimidir. Üretici, ilâçlı savaşın en son çare olduğuna inandırılmalıdır. İlaç, etkin olacağı dönemde ve gerektiği kadar kullanılmalıdır. Özellikle ürün çeşitliliğinin zengin olduğu bölgelerde bir ürünün sağlığı için kullanılan ilâç diğer ürünlere, yararlı böceklerle ve çevre arıcılığına zarar vermemelidir.

Tarımsal savaş konusunda başarının bir diğer koşulu ilâç satım yetkisinin tarım mühendis ve teknisyenlerine verilmesidir. Çünkü bunlar iklimi, toprağı, bitkiyi, hastalıkları, zararlıları ve kullanılabilecek ilâçları iyi tanıyan uzman kişilerdir.

12. Ürün Saklama (Depolama) :

Bir ürünün hasat edildiği andan itibaren kullanıma sunuluncaya değin geçen süre içinde, bozulmadan, uygun koşullarda bekletilmesi büyük önem taşır. Ülkemizin, tahıllar için biraz daha uygun olmakla birlikte, çeşitli ürünler için saklama yerlerine olan gereksinimi henüz karşılanmış değildir. Ne kadarlık veya kaç metre küplük saklama yerlerine gereksinim olduğu sorusuna şu yanıt verilebilir: Ülkemizin en az bir yıllık tarım ürünleri gereksinimini yedek olarak karşılayacak hacimde saklama yerleri (depolar)...

13. İmeceleşme (Kooperatifleşme) :

İnsanların belirli amaçlarla biraraya gelerek oluşturdukları birliklere imece (kooperatif) denir. Bireylerin tek başlarına yapamaya-

çağı işler için, emekleri ve olanakları birleştirilerek, imece kuruluşları oluşturulur.

1981 yılı verilerine göre Türkiye'de bulunan toplam imece sayısı 43 bine, ortak sayısı 5 milyona yakındır. Tarım alanına düşen imece sayısı 16 bin, ortak sayısı 4 milyon dolayındadır. Genel olarak değerlendirildiğinde ülkemiz nüfusunun imeceleşme oranı düşüktür: % 8,18. Bir karşılaştırma olması bakımından diğer bazı ülkelerde nüfusun imeceleşme oranlarını verelim: Romanya % 62,55 - İsveç % 41,16 - Finlandiya % 40,69 - Kanada % 39,50 - Bulgaristan % 37,81 - ABD % 21,87.

Ülkemizin yapısına uygun, üreticiyi koruyucu ve üretimi artırıcı tarımsal imecelerin yaygınlaştırılmasında saymakla tükenmez yararlar vardır.

14. Ödünç Verme (Kredi) :

Kaynak olmadan hiçbir iş çevrilmez. İster kişi ister imece olsun, ister tarımda ister diğer alanlarda olsun, belirli işlerin belirli düzeylerde yürütülmesi doğrudan veya dolaylı yoldan para kaynağının sağlanmasına bağlıdır. Kaynak yaratılması tarımsal üretimde özel bir önem taşır.

Türkiye'de tarım alanına ödünç veren en güçlü kuruluş T.C. Ziraat Bankasıdır. Bunun yanında bazı özel bankaların verdikleri tarımsal ödünçlerin pek bir önemi yoktur. Aslında ülkemizde tarım, ne denli desteklense azdır. Güçlü ve yeterli desteğin bir tek devlet bankası tarafından gerçekleştirilmesi olanak dışıdır. Bu nedenle Türkiye Bankacılığında yapılacak köklü bir değişiklikle, her bankanın varlığının belli bir yüzdesini, mutlaka tarım uğraşlarına ödünç vermesi sağlanmalıdır.

Tarım ödünçlerinde faizin olabildiği ölçüde düşük tutulması gerekir. Çünkü tarımda anamal (sermaye) devri, ticaret ve sanayiye oranla, çok düşüktür. Serbest faiz düzeninin tarıma yararlı olması pek düşünülmemesi gerektir.

15. Devlet Tarım Örgütü :

Devlet tarım örgütünde yapının ve işleyişin üretime olan etkisi tartışılmazdır. Yapının sağlam ve işleyişin düzenli olması üretim artışını büyük ölçüde özendirir.

Devlet tarım örgütümüzde yeni bir düzenlemenin gerekli olduğu yıllardan beri kabul edilmekte ve çeşitli öneriler yapılmaktadır.

Ancak bugüne değin köklü bir değışiklik gerçekleştirilememiştir. En başta yapılması gereken iş, tarım örgütüne tarımın yapısına uygun bir kimlik kazandırmaktır. Tarım nasıl kendi içinde bir bütün ise, onun konularını içeren birimlerini de bu bütün içine almak gerekir. Bugün Köy İşleri Bakanlığı içinde bulunan «Topraksu» kuruluşu mutlaka Tarım ve Orman Bakanlığı içine alınmalıdır.

Tarımsal üretim ve değerlendirmede doğrudan ve dolaylı katkıları bulunan «Kredi ve Kooperatif» kuruluşlarının da ağırlıklı olarak Tarım ve Orman Bakanlığı içine alınmalarında yararlar vardır.

Sanayisi tarımına, tarımı sanayisine bağlı olan ve araştırmaları dağınlık gösteren tütün bitkisinin Gümrük ve Tekel Bakanlığı içine alınması ayrı bir zorunluktur. Ancak bu durumda tütünle ilgili araştırma kuruluşlarının hem yurt yüzeyine yaygınlaştırılması, hem de yapılarının amaca uygun bir biçimde düzenlenmesi mutlaka gereklidir.

Tarım ve Orman Bakanlığı içinde yer alan aynı konudaki alt kuruluşlarda yetki dağınlığı ve kopukluk mutlaka önlenmelidir. Çünkü üretimdeki başarıda yönetimin payı çok büyüktür.

Kaynaklar

- 1 — Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979 - 1983.
Yayın No. DPT: 1664 Ankara.
- 2 — Tuğay, M.E., 1982
Tarla Tarımı Ders Notları, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Teksir No: 47. Bornova - İzmir.
- 3 — Türkiye Arazi Varlığı, 1980.
T.C. Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Ankara.
- 4 — Türkiye II. Tarım Kongresi.
T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Ankara.
- 5 — Türkiye 2. İktisat Kongresi.
Tarım Komisyonu Tebliğleri, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama
Teşkilâtı. Yayın No. 1783 Ankara.

TÜRKİYE TARIMINDA FİYAT POLİTİKASI YERİNE GEÇEBİLECEK DESTEKLEME VE YAPISAL POLİTİKA SEÇENEKLERİ

Dr. A.G. ELBEK(*)

Arş. G.r C. KAHYA(*)

GİRİŞ

Destekleme fiyat politikasının içinde kimi düzenlemeler veya başka politik seçenekler ararken, doğal olarak tarımsal üretimi, ulusal ekonomiden soyutlayarak ve ulusal ekonomiye egemen görüşlerin dışında değerlendirerek bir yerlere varılamaz. Bir zamanlar devletçilik, sonraları plânlı kalkınma, karma sistem ve bu günlerde, serbest piyasa ekonomisi, sihirli değnek edilmektedir. Umutların bağlandığı bu günkü ekonomik politikada tarımsal ürünler için fiyat desteğinin yeri nedir?

Uygulanan politikada yetkililer tarafından fiyat serbestliğine getirilen tüm sınırlamaların kaldırılması öngörüldüğü halde, tarımsal ürünlerde devletin alıcı olmakta devam edeceği ancak fiyatların «İmsilâki» yani makûl düzeyde seyretmesi sağlanacaktır. Ayrıca üreticilerin ekim öncesi kararlarını etkilemek üzere bu fiyatların önceden duyurulması da düşünülmektedir (1). Hükümetin bu görüşünü pekiştirir biçimde, tarımda destekleme fiyat programlarının tümünden kaldırılması da ileri sürülmektedir (2). Kuşkusuz devletin piyasaya vergi dışı tüm müdahalelerini eleştiren bir ekonomi - politik görüşün çerçevelediği bir anlayışta, tarım ürünlerine fiyat desteği sağlamanın, ya gereksiz olduğu savunulur, veya fiyatların «İmsilâki» olacağı gibi bir yaklaşım getirilebilir.

Planlı dönemin başlangıcından bu yana sanayileşme yolunda yoğun çabalar sarfedilirken, sanayileşme olgusunun büyük ölçüde tarıma dayalı olduğu ve tarım kesiminden kaynak transferiyle gerçekleştirilebileceği gözönünde tutulması gereken önemli bir husustur. Diğer taraftan, tarımın kendine özgü özelliklerinden dolayı pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de desteklenmesi gerektiği hemen herkesin kabullendiği bir gerçektir. Bilindiği gibi tarım sektörünün

(*) E. Ü. Ziraat Fakültesi

ekonomik ve sosyal sorunları, ekonominin diğer sektörlerine oranla daha fazla ve karmaşık durumdadır. Bu nedenle tarım sektörü ile ilgili ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi ve tarımın ekonomik gelişmeye katkıda bulunabilmesi için, genel tarım politikasının ve bu arada destekleme politikasının ülke koşullarına göre saptanması gerekmektedir.

Türkiye'de tarım bugüne dek büyük ölçüde fiyatlar yoluyla desteklenmiş ve fiyat dışı tedbirlere gereken önem verilmemiştir. Nitekim kalkınma plânlarında daha çok fiyat politikası üzerinde durulduğu ve geniş kapsamlı destekleme politikasına daha az önem verildiği gözlemlenmektedir. Fiyat politikası uygulamasının çeşitli yönlerden pekçok olumsuz sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir. Bu yüzden uzun dönemde yapısal iyileşmeleri de içeren fiyat dışı destekleme politikaları büyük önem arz etmektedir. İklim ve toprak koşulları bakımından hemen pekçok ürünün yetiştirilmesinin mümkün olduğu Türkiye'de, farklı tip ve büyüklükte sayıları 4 milyonu bulan işletmelerin faaliyette bulunduğu tarım sektörü için isabetli bir destekleme politikasının saptanması gerçekten güç bir iştir. Bu iş öncelikle madde politikalarının açıklıkla belirlenmesini gerektirmektedir.

TARIM SEKTÖRÜNÜ DESTEKLEMENİN NEDENLERİ VE AMAÇLARI

Uygulanan fiyat politikasının değerlendirilmesine geçmeden önce kısaca tarımı desteklemenin nedenlerine değinilmesi yararlı olacaktır.

1. Tarımsal üretim büyük ölçüde doğa koşullarına bağlı olduğundan üretim ve verimde kararsızlık görülebilmektedir.

2. Tarımsal ürünlerin arz ve talep özellikleri düşüktür ve üretim miktarlarında ortaya çıkan değişmeler fiyatları büyük ölçüde etkiler. Bu nedenle gelirlerde kararsızlık görülmektedir. Ayrıca gelir diğer sektörlerle göre düşüktür ve gelir dağılımı adil değildir.

3. Tarımda üreticiler genellikle küçük üretim birimlerine sahiptir ve etkin bir şekilde örgütlenememişlerdir. Eğitim düzeyi düşük olan üreticiler yetiştirdikleri ürünlerle ilgili piyasa haberlerinden yoksundurlar.

4. Tarımda kaynak transferi zordur :

Kalkınma planlarında ise fiyat politikasının amaçları şöyle belirlenmiştir :

a) Tarım sektöründe gelir dağılımını olumlu yönde etkilemek, fiyat ve gelirlerde kararlılığı sağlamak,

- b) Tarımsal üretimde dalgalanmaları azaltmak, ekilebilir arazinin özelliklerine, iç ve dış talebe uygun bir üretim yapısı içinde verimliliğin artmasına yardımcı olmak,
- c) Tarım ve tarım dışı sektörler arasındaki gelir farklılıklarını azaltmak.

UYGULANAN FİYAT POLİTİKASI SONUCUNDA ORTAYA ÇIKAN DURUM

Türkiye’de, diğer yöntemlere göre yıllardan beri salt fiyatlar yoluyla destekleme politikasının uygulanması şu sonuçları ortaya çıkarmıştır;

1. Bazı bitkisel ürünler diğerlerine göre daha çok korunduğundan bu tip ürünlerde üretim hızlı bir şekilde artmış ve arzu edilmeyen boyutlarda stoklar ortaya çıkmıştır (Tütün, Pamuk, Çay). Diğer taraftan pirinç, yağlı tohumlar ve buğday gibi bazı temel tarımsal ürünlerde üretim açığı meydana gelmiştir. Sonuçta kaynakların önemli bir kısmı üretim fazlası veren ürünlerin yıldan yıla artan oranlarda desteklenmesine kullanılmıştır.

2. Destekleme alımları finansmanında gerçek kaynaklar yetersiz kalmış ve açık finansman oranındaki artış ekonomi için sürekli bir enflasyonist baskı unsuru olmuştur.

3. Uygulanan destekleme fiyat politikasının kırsal kesimde genellikle büyük işletmelere daha çok yarar sağladığı ve gelir dağılımı dengesizliğini iyice bozduğu söylenebilir. Benzer durum bölgesel düzeyde görülebilir. Çukurova, Ege, Marmara gibi gelişmiş bölgeler daha büyük maddi olanağa kavuşurken, Güney Doğu ve Doğu Anadolu gibi bölgelere daha az yarar sağlamıştır denilebilir.

4. Depolama ve muhafaza olanakları daha kolay olan ürünlerin desteklenmesi sonucu bitkisel üretim ile hayvansal üretim arasındaki denge bozulmuş, bitkisel üretim daha hızlı gelişmiştir.

5. Stokların düşük fiyatlarla elden çıkarılması sonucu doğan zararlar her yıl hazine için gittikçe artan bir yük olmuştur.

6. Uygulanan fiyat politikasıyla tütün ve çay gibi ürünlerde kalite bozulmuştur.

7. Ticaret, Tarım, Sanayi ve Gümrük ve Tekel Bakanlıkları kendi konularına giren ürünler için bağımsız ve koordinasyonsuz bir destekleme alım politikası programlamakta, bu durumun sonucu ola-

rak nispi fiyat ilişkileri üzerinde hiç durulmadığından üretim politikası sağlam bir temele oturtulamamıştır.

8. Tarımsal desteklemenin enflasyonist kaynaklarla finansmanı ise genel fiyat istikrarını bozduğundan üreticilerin gerçek satınalma güçlerinde artış sağlama olanakları giderek zorlaşmıştır.

9. Genellikle her yıl belirli oranlarda arttırılarak yüksek tutulan fiyatlar, bunları saptayan ve ilân eden siyasal kuruluşlar için politik bir yatırım aracı olmuştur.

10. Kısa dönemde geliri doğrudan etkilediği için fiyatlar yoluyla destekleme yapılması üreticiler için diğer yöntemlere göre daha cazip gelmektedir.

11. Destekleme fiyatları genellikle hasat sırasında veya hasattan sonra ilân edildiğinden ve alternatif olabilecek ürünlerde ayrı ayrı zamanlarda ilân edildiğinden fiyatların üretim kararlarına etkisi zaman içinde gerçekleştirilememiştir.

12. Fiyatların saptanmasında gözönüne alındığı ileri sürülen maliyet ve dış pazar fiyatı kriterleri, gerçekçi hesaplamalarla ortaya konulamamış, fiyatlar daha ziyade politik amaçlar gözönünde tutularak saptanmıştır.

DESTEKLEME FİYAT POLİTİKASI YERİNE GEÇEBİLECEK DİĞER SEÇENEKLER

Tarımsal üretimde, üretimden pazarlamaya kadar mevcut zincirde, fiyat ancak birtek halkayı ve nihaî bir halkayı oluşturmaktadır. Fiyat desteği, seçilebilecek en basit, basit olduğu kadar, üreticiler üzerinde doğrudan etki eden, politik bir yol da olmaktadır.

Fiyat desteği söz konusu olduğunda, bunun belirlenecek politikada, pekdoğal olarak seçeneği olamaz. Başka değişle destekleme fiyat politikasının yerine geçebilecek bir başka seçenek, yine destekleme fiyat politikası içinde değişik düzenlemelerle, aksıyan yönlerin de dikkate alınmasıyla uygulanacak bir fiyat politikası olabilir.

A. Pazarlama Sistemi ve Fiyatlara Müdahale :

Bu güne kadar uygulanan destekleme alımları dışında bırakılan ürünleri üreten işletmeciler, pazarda büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır. Genellikle çabuk bozulabilen yaş meyve ve sebzelerin pazarlamasında üreticilerin pazarlık güçleri sınırlı olduğundan, tüketicinin ödediği fiyatın büyük bir kısmının aracılarda kalarak az bir kısmının üreticiye ulaştığı söylenebilir. Pazarda talep bilinmemekte-

dir. Bu nedenle etken bir pazarlama düzeninin kurulabilmesi için devletin tarım ürünlerinin pazarlanmasıyla ilgili önlemler alması zorunludur.

Girdi temininde olduğu gibi, pazarlama konusunda da üreticilerin politik etkenlerden fazla etkilenmeden örgütlenmeleri devletçe desteklenmelidir. Örneğin; Yaş meyve ve sebzelerin, yurt içindeki tüketim merkezlerinde pazarlandığı, hallerde, komisyoncu ve kabzımalların yerini, üreticilerin kurmuş olduğu pazarlama kooperatiflerinin alması teşvik edilebilir.

Hayvansal ürünlerde, devlet, Et Balık Kurumu aracılığı ile, örneğin kuzu döküm zamanı (İlkbaharda) yapacağı mübayalarla, topladığı kuzuları devlet çiftliklerinde besiye alarak, uygun ağırlıkta kesime alabilir. Benzer biçimde büyükbaş hayvanlarda Sonbaharda, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ortaya çıkan sığır döküm zamanlarında, yapılacak mübayalarla, ya doğrudan kesime alınarak veya yine bir besi periyodundan geçirilerek değerlendirilecek biçimde desteklenebilir.

Süt, et mamulleri, yumurta, bal v.s. gibi hayvansal ürünlerin de, piyasa da etken işleve sahip pazarlama kooperatifleri aracılığı ile hem üretici hem de tüketici çıkarına değerlendirilmelidir.

Devletin pazara müdahalesi doğrudan fiyata müdahale biçiminde, ancak yeniden düzenlemeler yapılarak sürdürülmelidir. Ancak burada, bu gün uygulanan ekonomik politikada fiyat desteğinin son derece sınırlı kaldığını belirtmek gerekir. Nitekim, yetkililer «tarımsal ürünlerde devletin alıcı olarak devam edeceğini ancak, fiyatların «imsilâki» yani makul düzeyde kalmakta olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca üreticilerin ekim öncesi kararlarını etkilemek üzere fiyatların önceden duyurulması da prensip olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Ayrıca bugünkü ekonomik politikanın oluşmasında etkili çevreler, «tarımda destekleme fiyat programlarının tümünden kaldırılmasını» ileri sürmektedirler.

Bize göre; Fiyat desteği tarım kesiminde gereklidir ve uygulamada devam etmelidir. Ancak, fiyat saptanmasında kullanılacak ölçütler, gerçekçi bir maliyet hesaplamasına baz teşkil edecek, ya devlet çiftliklerinde veya örnek işletmeler seçilerek burada maliyet tesbitleri yapılmalıdır.

Destekleme fiyatının tesbitinde maliyet tek kriter olamaz. Buna ek olarak, tesbit edilecek fiyat ve alternatif ürünler fiyatları, dış pazardaki oluşan fiyatlar çerçevesinde düşünülmelidir. Ayrıca, küçük

üreticileri koruma yönünde tesbit edilecek işletme büyüklüklerine göre ayrı kademeli fiyat uygulaması da getirilebilir. Kuşkusuz ürün cins ve kaliteleri de fiyatlara etkili olmalıdır.

Fiyatların ilan zamanı için önerilebilecek husus, tek yıllık ürünlerde ekim işleminden önce, ekim alanlarını genişletmek (veya azaltmak) yönünde garantili bir fiyat oluşturulmalı ve hasattan sonra devlet desteğinde fiyat belirlemesine gidilmesi düşünülebilir.

1978'lerde kimi ürünler için uygulanan bu sistemde, yararlı yön açıklıkla ortadadır. Üretici henüz işin başında iken, ne alabileceğini tasarlayabilecek ve üretim kararını buna göre verecektir. Ancak fiyatların önceden ilân biçimindeki bu sınırlı uygulamada, kimi olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmaktadır.

Üretim periyodu başında, fiyat tesbit edildiğinde, bir önceki yılın ürününü elinde bulunduran stokçu ve fabrikatörler büyük kazanç sağlamaktadır. Özellikle fabrikasyon işlemi gereken makarna, tekstil, yağ sanayiinde, buğdaya, pamuğa ve ayçiçeğine önceden tesbit ve ilân edilecek fiyatlar, bu ürünleri işlemek üzere stoklayan firmalara tatlı kazançlar sağlamaktadır.

Bu olumsuz ve üretici aleyhine sonuçları bertaraf etmek üzere, öncelikle makul bir garanti fiyatının ekim öncesinde ilân edilmesi, hasattan sonra gerçek destekleme fiyatının belirlenmesi önerilmektedir.

Çok yıllık ürünlerde fiyat en az dört beş yıl sonra etkili olabileceğine göre, üreticiye istikrarlı bir gelir sağlamak üzere, hasat döneminde fiyatların yine gerçekçi bir biçimde, yani maliyetler, alternatif ürünler ve dış pazar fiyatları dikkate alınarak saptanmalıdır.

Kuşkusuz destekleme fiyat politikası bir bütündür. Bu politika içinde tek tek madde politikaları saptanarak tarım ürünleri fiyatları bir bütün halinde düşünülmelidir. Fiyatlar tesbit edilirken, ürün - girdi fiyatları arasındaki dengenin korunması da çok önemli bir husustur.

B. Üretime Müdahale (TÜP)

Tarımsal üretimde pazarlamaya kadar eksiksiz bir destekleme zincirinin kurulması, esasta tarımsal üretim plânlaması içinde kolaylıkla çözümlenebilir. Nitekim uzun süredir pancarda, Şeker Şirketi aracılığı ile uygulanan üretim planlanmasında üretici yönündeki sorunlar büyük ölçüde çözümlenmiş bulunmaktadır.

Fabrikalarla sözleşmeli bir biçimde sürdürülen pancar üretimin-

de, üretici belirlenen sahada pancarın ekiminden, fabrikaya teslimine kadar eksiksiz ve etken bir biçimde desteklenmektedir.

Son günlerde yine şeker şirketi bünyesinde, pancarla, rotasyona sokulan ayçiçeği üretiminde de, benzer plânlamaya gidilmiştir. Ancak bu uygulama sadece pancar üretim alanlarında ve bölgelerinde üretilen ayçiçeği üreticileri ile sınırlı kalmaktadır. Yine, son günlerde Tekel Bakanlığı, tütünde benzer bir üretim plânlamasının hazırlığı içersindedir.

Tarımsal üretimin, hayvansal ve bitkisel yönden plânlaması işi, basit yönüyle herkesce bilinmektedir. Üretim genel bir arz olarak düşünülebilirse, bunun talep yönünde, bir iç tüketim ve birde dışsatım bulunmaktadır. İşte üretim ve tüketim sürecinin, kapsamlı bir plânlama içinde düşünülmesi, TÜP'ün kavramsal tanımına açıklık getirir (3).

Ancak uygulamada bu noktada öncelikle

1. Ülkenin tarımsal üretim potansiyeli,
2. Beslenme politikası, gıda maddelerine olan gereksinimin yarın ve uzun vadede görünümü,
3. Sanayinin tarımsal ham madde gereksinimi,
4. Dışsatım ve dış pazar olanaklarının ayrıntılı bir biçimde hesaplanarak plânlanması gerekmektedir (4).

Uygulanacak TÜP içinde destekleme fiyat politikası yanında verimi arttırıcı önlemlerde getirilmelidir. TÜP ve destekleme fiyat politikasının tesbiti tek elden yapılmalı ve fiyatlar gerçekçi bir biçimde TÜP hedeflerine uygun tesbit edilmelidir. Başka deyişle TÜP ve destekleme yapacak kuruluşlar tek politika ve bir kuruluş içinde toplanmalıdır. Ancak kısa dönemde mevcut kuruluşlar TÜP'de kullanılabilir. Nitekim, tarımsal dışsatımın % 35'ini oluşturan pamuk, tütün, üzüm ve narenciye ürünlerinde, TARİŞ, Pamuk ve Üzüm, ÇUKOBİRLİK, ANTBİRLİK Pamukta etken dev kuruluşlardır. Tekel tütünde, KÖY - KOOP ve kimi birim kooperatifler Narenciyede etkendirler. Yine önemli dışsatım ürünlerinden, Zeytin ve Zeytinyağı, İncir de TARİŞ, Fındıkta, FİSKOBİRLİK, buğdayda TMO, bu ürünlerin plânlanmasında aralarında etkili bir eşgüdüm sağlanarak kullanılabilir (5). Bunlara ek olarak önceden belirtildiği gibi, Şeker şirketi pancar ve ayçiçeği, Trakya Ayçiçeği Kooperatifi, Hayvansal ürünler plânlamasında Et ve Balık Kurumu kullanılabilir.

Ancak birkez daha belirtmekte yarar vardır ki, TÜP, çeşitli kuruluşlar eliyle fakat kesinlikle tek politika ve tek kuruluş tarafından yapılmalıdır. Daha uzun döneme de bu husus sağlanmalıdır.

C. Kaynakların Dağılım ve Kullanımına Müdahale (TTR)

Kırsal kesimde gerçekleşen, tarımsal üretime devlet müdahalesi öncelikle strüktürel politikalar bazında düşünülmelidir. Buradan geniş ve kapsamlı hedefleri son derece duyarlı bir biçimde tesbit edilmiş Toprak ve Tarım reformu konusu gündeme getirilmelidir.

TTR. konusu yurdumuzda yıllardır tartışılır.

Öncelikle ve önemle vurgulanması gereken husus, bu güne değin yapılan tartışmalardan ve uygulamadan çıkarılan derslerden yararlanılması gerektiğidir. Başka değişle toprak reformu, sadece toprak mülkiyetine müdahale ve topraksız veya az topraklı çiftçiye toprak dağıtımını biçiminde alınmamalıdır. Artık önümüzde 4753 sayılı topraklandırma yasası 25 yıllık uygulaması 1757 sayılı yasanın 5 - 6 yıllık uygulaması vardır.

Toprak reformu ekonominin istemi doğrultusunda tarımda verimliliği ve üretimi arttırıcı yönde olmalıdır. Topraksız veya az topraklı çiftçiler topraklandırılırken, yapılacak üretimin de gerektirdiği alet ve ekipman düşünülmeli, üretim devamlı gelirleri arttırıcı bir disipline sokulabilmelidir. Gelir fazlasını yine kırsal alanda değerlendirmeyi özendirici, tarım - sanayi entegre tesislerinin kurulmasına yardımcı olunmalıdır.

Toprağı bizzat işlemiyenlerin toprakları kesinlikle ellerinden alınmalıdır. Bu noktada, gerçek mülkiyetle, zilyetlik ve benzeri yollarla devletten edinilmiş mülkiyete geçmiş araziler arasında ayırım yapılmalıdır. İsteğe bakılmaksızın zorunlu toplulaştırma yapılarak mirasla parçalanmalar önlenmelidir (6).

Üretimden pazarlamaya kadar eksiksiz bir destekleme zincirinin kurulması, üretim plânlaması yapılması ve plânlamaya yardımcı kooperatifleşmeyi ve ortak toprak kullanımını özendirici bir toprak reformu gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca reformun aksamadan ve amacından saptırılmadan yürürlüğe konulabilmesi için kısa, uzun dönemde yapılması gerekenler neler olabilir?

İlk ekim döneminden başlayarak Urfa uygulaması dahil bütün yurttaki hazine arazileri topraksız veya az topraklı çiftçilere kiralan-

malıdır. Ayrıca vakit geçirilmeden tarım arazilerinin, tarımdışı amaçlarda kullanılmasını önleyici yasa çıkarılmalıdır.

Uzun dönemde ise uygulamada çıkacak aksamaları önlemek üzere, toprak reformuna gerekli yasal ve örgütsel düzenlemeler yapılmalı, gerekli finans kaynakları tesbit edilerek, reform yasasının hazırlanıp yürürlüğe konulması gerekir.

S O N U Ç :

Kısaca özetlemek gerekirse, bu güne değin uygulanan destekleme fiyat politikaları sonucu;

1. Kimi ürünlerde arzu edilmeyen boyutta stok artışı ortaya çıkmış, kimi ürünlerde aksine üretim açığı meydana gelmiştir.
2. Bu politika kırsal kesimde geniş kitlelerin yararına değil bir avuç büyük üreticinin daha da varsıllaşmasına yol açmıştır.
3. Benzer durum, bölgesel düzeyde de ele alınabilir. Bu politika sonucu, Çukurova, Ege, Marmara gibi gelişmiş bölgeler daha büyük maddi olanağa kavuşurken, aksine Güneydoğu ve Doğu Anadolu gibi bölgeler üreticileri daha az yarar sağlamışlardır.
4. Sonuçta, ulusal ekonomide, açık fiyat desteği enflasyonu artırıcı bir etki yaparak, piyasada, tüketici kesimlerinde bir dizi olumsuz neticeler doğurmuştur.

Kuşkusuz bütün bu olumsuz görünüme karşın, uygulanan destekleme fiyat politikaları sonucu, kimi ürünlerin tarımı teşvik edilebilmiş, üreticiye serbest pazar karşısında bir devlet garantisi verilerek bu yolla tarım kesimine devletçe sahip çıkılmış olmaktadır.

Tarımsal üretimde, pazarlamaya kadar olan kânalda nihai faktör olarak bilinen Fiyat'a devlet desteği seçilebilecek en pratik ve basit politikadır.

Daha kapsamlı ve güçlükler içeren fakat sonuçta emin bir yol ya ayrı ayrı programlanacak veya birlikte düşünülebilecek TÜP ve TTR. uygulaması şeklinde önerilebilir. Pek doğal olarak, ekonomisi ve dış ticareti büyük ölçüde tarıma dayalı olan, herhalde uzun bir dönemde de böyle olmakta devam edeceği anlaşılan yurdumuzda tarım kesimi, devlet desteğine muhtaçtır ve bu destek yapılırken saptanacak politikalarda sorunlar bir bütün içinde ele alınmalıdır.

Pazar müdahalesinde, kooperatif örgütlenmeye gerekli önem verilerek, üreticilerin örgütlenmeleri hızlandırılmalıdır.

Fiyat müdahalesinde, tek yıllık ürünlerin fiyatları ekim periyodu başında garanti biçiminde, hasatdan sonra taban fiyatı biçiminde ilân edilmelidir.

Fiyatlar saptanırken maliyetler dikkate alınmalı, girdi - Fiyat ilişkileri göz önünde tutularak, ürünlerin alternatifleri ve dışpazar fiyatlarında değerlendirilmelidir.

Bu gün devletin doğrudan veya aracı kullanarak yürüttüğü destekleme politikasında, çeşitli ürünleri mübaya ederek pazarlayan kuruluşlar kısa vadede TÜP'de kullanılabilir, uzun vadede ise, öncelikle tek tek tesbit edilecek madde politikaları çerçevesinde, tek elden yürütülecek ve koordineli bir biçimde TÜP'e geçilebilir.

Önemli aşamalar kaydetmiş olan, Şeker şirketinin pancarda ve son günlerde ayçiçeğinde uyguladığı üretim plânlaması deneyimlerinden yararlanılabilir.

Geniş ve kapsamlı bir biçimde programlanacak TTR. uygulaması bünyesinde içereceği diğer destekleme politikaları için tesbit edilen kurumsallaşma ile, tarım kesimi gerçekten kendisinden, ekonominin beklediği düzeye gelebilecektir.

Böylece, bir taraftan kırsal alanda bulunan üreticilere sosyal ve ekonomik kimi yararlar sağlanırken, kaynakların en rasyonel bir biçimde kullanılması sağlanacak, ayrıca sanayi'in gereksinimi olan, kimi hammaddeler ve tarım kesiminde biriken kapitalin, sanayi'e aktarımı sağlanacaktır.

Bu tebliğde, tarımsal ürünlere uygulanan destekleme fiyat politikasının, geniş ve kapsamlı bir TTR ve TÜP. çerçevesinde devamını öneriyoruz.

-
- 1) Kenan Mortan, «Turgut Özal Sorularımızı Yanıtladı» Cumhuriyet Gazetesi, 26.4.1981.
 - 2) TÜSİAP, «Tarım Raporu» 30.3.1981, İstanbul.
 - 3) Ahmet G. Elbek, «Tarımsal Üretim Plânlaması Açısından Ege Bölgesinin Yapısı ve Türkiye Tarımındaki Yeri» Verimlilik, 1980/4, s. 160.
 - 4) DPT, Genel Tarım Sorunları, ÖİK, 285, 1977, Ankara, s. 99 - 100.
 - 5) Ahmet G. Elbek, Aynı, s. 171.
 - 6) Ahmet G. Elbek, «Gediz Havzasında Arazi Topluştırması Uygulamasına İlişkin Bir Çalışma» Ege Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı. 7, s. 88.

YENİLİKLERİN BENİMSENMESİ VE YAYILMASINDA KOOPERATİFLERDEN YARARLANMA OLANAKLARI

Doç. Dr. Ayhan ÇIKIN(*)

Çiftçilerin önemli sorunlarının çözümünde çiftçi örgütlerinin önemi giderek artmaktadır. Tarımsal politikaların oluşmasında, uygulamaya aktarılma araçlarının seçiminde, kamuoyu yaratılmasında çeşitli çiftçi örgütlerinden yararlanma bütün dünya ülkelerinde yaygınlaşmıştır. Tarımsal politika oluşturmada Ziraat Odaları, sosyal ve ekonomik yardımlaşma yoluyla çiftçilerin mevcut ekonomik yapı içinde sorunlarına çözüm yolları bulmada kooperatifler başta gelen çiftçi örgütleridir.

Asıl konuya geçmeden önce kooperatifçiliğin bazı genel özelliklerinden söz etmek gereklidir: Bilindiği gibi en genel anlamıyla kooperatifçilik «belirlenen veya kendiliğinden ortaya çıkan ekonomik bir amaca ulaşmak için, ekonomik birimlerin, eşitliğe dayalı ve gönüllü olarak kurdukları bir örgüt» olarak tanımlanabilir (1).

Ülkemiz tarımının ikili (düalist) bir yapıya sahip olduğu gözlenmektedir. Bir yandan kendine yeterli bir harcanabilir gelir elde etmeye çalışan ve çoğunluğu oluşturan küçük tarım işletmeleri, diğer yandan da üretimini kârlılık esasına göre programlayabilecek tarım işletmeleri. Tarımsal üretimin özelliğine göre her iki grup tarım işletmeleri kooperatif yöntemden farklı amaçlarla ve farklı düzeylerde yararlanabilirler.

Ulaşım zincirinin gelişmesi ticareti evrenselleştirmiştir. Bugün herhangi bir ürünü ülkenin ve dünyanın her bir yanına ulaştırmak olasıdır. Yeterki bu ürün taşıma ve depolama giderlerini belirli düzeye indirecek hacim ve kalitede ve ambalajlanabilir olsun. Dünya ve ülke düzeyinde rekabet edebilmek için ticari ve sınai hizmetleri en ucuza sağlama yöntemlerinin bulunması, tarım kesimine ticaret ve sınai kesimde kalan tarımla ilgili katma değerlerin bir kısmının ak-

(1) Franz G. Helm., Kooperatif İşletme Ekonomisi, Çev. İ. Cemalcılar, Eskişehir İ.T.İ.A. Yayını, Eskişehir, 1976, s. 5.

(*) E. Ü. Ziraat Fakültesi

tarılması, tarımsal üretimin sürekliliği açısından son derece önemlidir. İşte bunun gerçekleşmesinde tüm dünya ülkelerinin üzerinde birleştiği en önemli araç «kooperatif yöntemidir».

Tarımsal üretimi, üretim öncesi, üretim süreci ve üretim sonrası olmak üzere üç aşamaya ayırarak incelemek olasıdır. Kooperatif yöntemden üretimin ve pazarın özelliğine göre çeşitli aşamalarda veya tüm aşamalarda yararlanmak mümkündür. Ancak küçük birimlerde oluşan üretimi sosyo - ekonomik ve doğal bir çevre (köy, yöre v.b.) içinde düşünmelidir. Böylece yöre kaynaklarını bir bütünlük içinde ve birbirleriyle bağlantılı bir biçimde ele almak, kıt kaynakları en üretken bir biçimde üretim süreci içine sokmakla üretim, dolayısıyla gelir düzeyi yükseltilebilir.

Bu genel değerlendirmelerden sonra asıl konumuza dönelim; «Teknik Bilgi ve Materyalin Benimsenmesinde Kooperatiflerden Yararlanma Olanakları». Üretim süreci öncesinde teknik bilgi ve materyal temini üretim için önemli bir koşuldur. Küçük işletmelerin az miktardaki taleplerini birleştirerek satın almada ortak bir davranış içinde bulunmaları, fiyatları kendi lehlerine oluşturmaları giderlerini azaltarak kendilerine bir gelir etkisi yapabilir.

Ancak konumuz gereğince yeni bilgi ve tekniklerin üretilmesi bunların çiftçiler tarafından benimsenmesi ve uygulanması ile üretimin artması gelir yaratabilen bir başka ögedir. Acaba burada kooperatiflerden nasıl yararlanılabilir?

Gelişmiş ülkelerin birçoğunda bazı önemli bilgi ve tekniklerin kooperatifler yoluyla üretildiği ve yayıldığı gözlenmektedir. Ancak ülkemizde kooperatifler henüz girdi temini ve çıktı pazarlama ve değerlendirme aşamasını tamamlama süreci içindedir. Yeni bilgi ve tekniklerin üretilmesi ve yayılması görevi genelde kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde 4 milyonu aşkın tarım işletmesi bulunmakta olup bunlar 70 binin üzerindeki yerleşim birimlerine dağılmış durumdadır. Bu kadar geniş alandaki tarımsal üretim birimlerine etkin bir yayım hizmeti sunmak güç ve pahalı bir iştir. Yeniliklerin yayılması kendi özelliği açısından bazı problemleri beraberinde getirmektedir. Bu problemleri şöylece özetlemek mümkündür (1) (2).

- (1) T. Valkonen, «On the Theory of Diffusion of Innovations» in Sociologia Rurales, vol. X, No. 2, Vangorcum - Assen, 1970, s. 162 - 179.
- (2) J.P. Fremaux, «Dimension Symbolique des attitudes paysannes devant l'innovation technique» in sociologia Ruralis Vol. XVIII, No. 4 Vangorcum - Assen, 1978, s. 255 - 262.

1 — Öneri haline getirilmiş yeniliklerin sayısı fazla olabilir. Bu önerilen yeniliklerin (bilgi ve tekniklerin) birbirleriyle ilişki düzeyleri farklı olabilir. (Onların birbirleriyle ilişkilerini saptamak ve yorumlamak güç bir iştir.

2 — Yeni bilgi ve tekniklerin (kısacası yeniliklerin) miktarları sınırlı olabilir. Bunları yaygın kullanım olanaklarına kavuşturmak, zaman programlarını yapmak, sürekli üretim ve yayımını yapmak önemli bir husustur.

3 — Yenilikler sosyo - ekonomik sistemde görev alan farklı üretim birimlerini farklı düzeylerde etkiler. Bu bakımdan aynı yenilik bir kesim tarafından benimsenirken başka gruplarca reddedilebilir. Yani yeniliklerin yayımında sosyo - ekonomik yapının önemi ihmal edilmemelidir.

Bir yeniliğin benimsenmesinde üç temel süreç bulunmaktadır. Bunlar: a) Yenilikten çiftçilerin haberdar olması, b) Uygulamanın arzu edilmesi ve c) Yeniliğin pratiğe uygulanmasıdır (1). İşte bu üç temel sürecin oluşmasında 4 milyonu aşkın çiftçiye ulaşmak ve onların elindeki emek ve sermaye kaynaklarını harekete geçirerek üretimi miktar ve kalite yönünden artırmak son derecede önemlidir. Bunun için çiftçileri sürekli birbirleriyle ilişki içinde tutabilecek örgütlenmelerin önemi ihmal edilemeyecek bir düzeydedir.

Kitle iletişim araçları, kahveler, çeşitli klüpler bu konuda bugünkü üzerinde durulmuş kurum ve araçlardır. Son yıllarda kooperatif merkezleri de üzerinde durulan bir araç olmuştur. Fakat bunun yeterli olduğu söylenemez. Ancak kooperatifler ile çiftçiler arasındaki alış - veriş hacmi artırılır ve kooperatifler danışmanlık görevi yapabilecek teknik elemanları çalıştırabilecek boyuta gelirse yeniliklerin çiftçiler tarafından benimsenip uygulanmasında ve sonuçlarının izlenmesinde kooperatiflerin öneminin artacağı ve bunların vazgeçilmez birer araç olacağı düşünülebilir. Kooperatif merkezleri yeniliklerin yayımı için birer «İstasyon» durumuna gelebilir. 4 milyon çiftçiye yeniliklerin ulaştırılmasında disiplinli programlar kooperatifler yoluyla gerçekleştirilebilir.

Ancak yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasında kooperatifler açısından belirleyici faktörlerin iyi saptanması gerekir. Bu belirleyici faktörleri ana başlıklar şeklinde şöylece sıralamak mümkündür:

- 1) Yeniliklerin benimsenmesi sürecinde kooperatiflerin oynayabileceği rolün saptanması,

(1) T. VALKONEN a.g.m.

- 2) Tarımsal ekonominin karakteristikleri ve kooperatiflerin işlevleri,
- 3) Yeniliklerin götürüleceği yörenin toplumsal yapısı, yeniliklerin uygulanmasında kooperatif ortaklarının rolü,
- 4) Yenilikleri kullanacak çiftçilerin toplumsal statüsü,
- 5) Kooperatife karşı çiftçinin tutumunun incelenmesi,
- 6) Yeniliklerden yararlanma şekli (benimsenme motivasyonu).

Kooperatifin içinde bulunduğu sosyo - ekonomik yapının özelliği dikkate alınırsa tarımsal yeniliklerin benimsenmesi, uygulanması ve sonuçlarının izlenmesinde bunların önemli «nokta istasyonları» olabileceği sonucuna varılır. Bunun için :

a) Yeniliklerin tanıtılması ve benimsetilmesinde yöre merkezi durumunda kullanılabilir.

b) Yeniliklerin hangi tip işletmelere öncelikle ulaştırılması gerektiği konusunda yayımcı kuruluşlara rehberlik edebilir.

c) İlişki kurulması gereken farklı statüdeki işletmecilerin statüsüne uygun yayım yapmada, yeniliklerin uygulanma stratejilerinin yerel koşullara göre düzenlenmesinde katkıda bulunabilir.

d) Çiftçilerin uyguladığı yeni teknik ve bilgilerin sonucunda elde edilen üretimin değerlendirilmesi ve izlenmesinde yayımcıya yardımcı olabilir.

e) Kooperatifler ortaklarını daha iyi tanıdıklarından yenilikleri öncelikle benimseyebilecek öncü çiftçilerin seçiminde yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, yeni bilgi ve tekniklerin üretime hızlı bir şekilde aktarılmasında, yayılmasında, uygulanmasında zaman kayıplarını ve yayım masraflarını en aza indirmede kooperatifler önemli işlevler üstlenebilirler.

DÜNYA PEYNİR ÜRETİM VE TİCARETİ

Doç. Dr. Mustafa UÇUNCU(*)

1. GİRİŞ

Dünya'da sütçülük bugün gıda sanayinin en önemli koludur. Gerek ülke ekonomisinde ve gerekse toplum sağlığında oynadığı önemli rolü çok iyi bilen ülkeler, süt ve mamullerinin üretim ve işlenmelerine geniş ölçüde yer vermişlerdir.

FAO kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre, 1980 yılında Dünya'da üretilen toplam süt miktarı, 469.931.000 tondur. İnek, koyun, keçi ve manda sütünü kapsayan bu değerın kıtalara dağılımı gözönüne alındığında, süt üretiminde arazi genişliğinden çok gelişme ve uygarlığın önemli etkisi olduğunu kolaylıkla izleyebiliriz. Küçük bir kıta olmasına karşın Avrupa'nın üretimi, Rusya'nın da 91 milyon tonluk üretimi eklendiğinde, 183 683 000 tonluk bir miktarla, Dünya süt üretiminin yarısına yakın bir bölümünü oluşturmaktadır. Amerika kıtasının yaklaşık 90 milyon tonluk üretiminin de 2/3 si bu kıtanın en ileri ülkesi B. Amerika'ya ait bulunmakta, sayıları bir hayli kabarık bulunan Latin Amerika ülkelerinin süt üretiminin, yukarıda belirtilen ülkedeki üretimin yarısından bile düşük olduğu görülmektedir. Süt çeşidi gözönüne alınırsa, Avrupa, Amerika ve Okyanusya'da süt üretiminin tamamına yakın bölümünü inek sütü oluşturmakta; Yakın Doğuda, inek sütüyle birlikte sırasıyla koyun, keçi, manda; Uzak Doğuda inek sütünden bile ileri düzeyde manda sütlerinin önemli yeri olmakta; Afrika'da 13 708 000 tonluk süt üretiminin 10 342 000 tonunu inek ve artakalan bölümünü de diğer tür sütler oluşturmaktadır. Ülkemizin toplam süt üretimi ise, 5 685 000 ton olup bunun 3.300,0 tonunu inek, 1.099,0 tonunu koyun, 646,0 tonunu keçi ve 289,0 tonunu da manda sütü oluşturmaktadır.

Sütün en iyi değerlendirme şekli kuşkusuz onun doğrudan doğruya tüketimidir. Yalnızca bu yolla sütün içerdiği değerli besin öğelerinden tam yararlanmak olanaklıdır. Ancak süttten süt olarak yararlanabilmek için, süt üretiminin gereksinimi karşılayabilecek dü-

(*) E. Ü. Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü

zeyde olması, toplumun sıvı süt tüketimine alışkın bulunması ve içme sütü sanayinin de gelişmiş bulunması gereklidir. Diğer yandan gereksiniminden fazla üretim de sütün dış satıma elverişli süt mamulleri şeklinde işlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu ve benzer birçok nedenlerle, çeşitli ülkelerde sütün değerlendirilme şekilleri arasında farklar görülmektedir. FAO kayıtlarına göre 1980 yılında Dünya'da : 6 830 821 t tereyağı, 4 695 899 t koyulaştırılmış süt, 5 985 299 t süttozu ve yayıkaltı tozu 11 375 938 ton da peynir elde edilmiş olması bu durumun kanıtıdır.

2. DÜNYA PEYNİR ÜRETİMİ

Önceden de belirtildiği gibi, Dünya peynir üretimi 11 375 938 tondur. Üretilen bu miktar peynirin kıtalara dağılımı ise şöyledir :

Avrupa	5 591 158 t (Rusya'nın 1 573 300 tonluk üretimi hariç)
Asya	661 019 t (» » » » »)
Afrika	363 933 t
K. Amerika ...	2 470 904 t
G. Amerika ...	461 806 t
Okyanusya ...	253 818 t

Dünya ülkeleri arasında peynir üretimi yönünden ilk sırayı yılda 2 095 939 tonla (Cottage peyniri dahil) A.B.D. almakta, onu Rusya (1 573 300 t), Fransa (1 145 000 t), B. Almanya (895 000 t) ve İtalya (635 000 t) izlemekte, diğer ülkelerin üretimleri de yaklaşık 5000 tonla 475 000 t arasında değişmektedir.

Geçmiş yıllara ilişkin süt ve peynir üretim miktarları incelenirse, Dünya ülkelerinin peynir yapımı için hergeçen yıl daha yüksek oranda süt ayırdığını ve dolayısıyla peynir ve yapımındaki artışın, süt üretimindeki artıştan fazla olduğunu söyleyebiliriz.

2.1. AET Ülkelerinin Peynir Üretimi

Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye ülkelerin peynir üretimi, süt mamulleri arasında son derece önemli yer tutmaktadır. On üye ülkeden oluşan bu topluluğun 1980 yılı üretimi 3 916 700 t dur. Bu grupta ilk sırayı 1 145 000 tonla Fransa almakta ve bu ülkeyi 895 000 tonla B. Almanya, 635 000 tonla İtalya, 475 000 tonla Hollanda ve diğerleri izlemektedir.

2.2. EFTA Ülkelerinin Peynir Üretimi

Avrupa Serbest Mübadele Birliği ülkelerinin toplam peynir üretimi 481 849 t olup, bu ülkeler arasında İsviçre ve İsveç ön sıralarda yer almaktadır.

2.3 COMECON Ülkelerinin Peynir Üretimi

Rusya, Polonya, Çekoslovakya, D. Almanya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Moğolistan ve Küba gibi ülkelerden oluşan Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi grubunun toplam peynir üretimi 2 690 317 tondur. Comecon ülkeleri arasında 1 573 300 tonla Rusya önde bulunmakta, bu ülkeyi Polonya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve diğerleri izlemektedir.

2.4. OECD Ülkelerinin Peynir Üretimi

Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı üyelerinin toplam peynir üretimi ise 7 083 577 tondur. Bu ülkeler arasında A B D 2 095 939 tonla (Cottage peyniri dahil) ön sırada yer almakta ve onu Fransa, B. Almanya, İtalya, Hollanda ve diğerleri izlemektedir.

2.5. TÜRKİYE'nin Peynir Üretimi

Peynir üretimimiz iki bölümde toplanabilir. Birincisi, ticari amaçla yapılan ve ticari işlem gören diğeri ise, ev gereksinimi için yapılan ve herhangi bir ticari işlem görmeden tüketilen peynirlerdir. Ticari işlem gören peynir miktarı Borsalar Birliği, Belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarınca saptanmaktadır. Buna karşın ev gereksinimi için ne miktar peynir üretildiğinin belirlenmesi gerçekleşmemiştir ve gerçekleşmesi de çok zordur. Bu durum Türkiye'nin yıllık peynir üretiminin kesin olarak belirlenmesine engel olmakta, ancak çeşitli kuruluşlar veya peynircilikle uğraşanlar bazı varsayımlara dayanarak rakamlar ortaya koymaktadır. FAO kaynaklarından edinilen Türkiye'ye ait üretim miktarları, DPT'nin kalkınma planları ve bunlara bağlı olarak hazırlanan yıllık programlarda bildirilenlerden farklılık göstermektedir. Buna rağmen rakam vermek gerekirse, ülkemizin 1980 yılı toplam peynir üretiminin 167 000 t civarında gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bu miktarın 105 bin tonunu Beyaz peynir, 30 bin tonunu Kaşar peyniri ve 32 bin tonunu da diğer peynir çeşitleri oluşturmaktadır. 1981 yılı peynir üretim tahminleri ise 170 000 t civarındadır.

3. DÜNYA PEYNİR TİCARETİ

3.1. Peynir İhracatçısı Ülkeler

İhracat bakımından Hollanda başta gelmektedir. Bu ülkenin 1980 yılı ihracatı 275 300 tondur. Görülüyorki Hollanda'nın peynir ihracatı Türkiye'nin toplam üretiminin 1.5 katından daha fazladır. Hollanda'yı 232 000 tonla Fransa, 215 300 tonla B. Almanya, 162 000 tonla Danimarka ve diğer ülkeler izlemektedir. Son 5 yılda ihracattaki

artış oranı bakımından ise % 93,6 artış oranı ile Avustralya, % 67,5 artışla B. Almanya başta gelmektedir. Bu ülkeleri % 53,2 ile İngiltere, % 48,9 ile Danimarka, % 36,0 ile Finlandiya, % 32,2 ile Fransa, % 23,8 ile Avusturya ve % 11,8 ile de Hollanda izlemektedir. Buna karşılık İrlanda, Y. Zelanda gibi ülkelerde ise ihracat miktarlarında düşme görülmüştür.

3.1.1. AET Ülkelerinin İhracatı

Bu ülkelerin 1980 yılı toplam ihracatı 1 012 500 tondur. Bu miktarın 319,800 tonunu, diğer bir deyişle % 31,6'sını Üçüncü Dünya Ülkelerine yapmaktadırlar. AET ülkeleri arasında Üçüncü Dünya Ülkelerine en fazla ihracat yapan ülkeler :

Danimarka	99 600 t	(toplam peynir ihracatının % 57,5'idir)
Hollanda	66 000 t	(» » » % 24,0'dür)
Fransa	65 900 t	(» » » % 28,4'dür)
B. Almanya	60 900 t	(» » » % 28,3'dür)

3.1.2. EFTA Ülkelerinin İhracatı

178 021 t

3.1.3. COMECON Ülkelerinin İhracatı

60 940 t

3.1.4. OECD Ülkelerinin İhracatı

1 334 699 t

3.1.5. TÜRKİYE'nin İhracatı

Ülkemizin peynir ihracatı, Beyaz ve Kaşar peynirini kapsamakta olup, çok düşük düzeydedir. İhracatımız 1976 yılında 1736 kg olarak gerçekleşmiş, daha sonraki yıllarda bir miktar artış olmuşsa da, gerçekleşen miktarlar düşük düzeyde kalmış ve 1980 yılında 721 tona ulaşmıştır. Peynir ihracatımızda en önemli yeri Beyaz peynir oluşturmaktadır. Kaşar peyniri ihracatı, ele alınan dönem içinde yalnızca 1978 de, Mısır, Suriye ve Suudi Arabistan'a yapılmıştır. Son yıllardaki en önemli alıcılarımız Kuveyt, S. Arabistan, Ürdün, Mısır ve Suriye ile B. Almanya, Fransa, ve İsviçre olmuştur. Ayrıca 1979'da A.B.D.'ne 2 tonluk bir parti peynir ihraç edilmiştir.

3.2. Peynir İthalatçısı Ülkeler

Peynir ithalatçısı ülkeler arasında, sürekli olarak 100'er bin tonun üstünde olmak üzere, B. Almanya, İtalya, İngiltere ve A.B.D. başta. B. Almanya'nın 1980 yılı ithalatı 235 600 t, İtalya'nın 216 600

t, İngiltere'nin 106 300 t ve A.B.D.'nin 104 900 tondur. Görülüyorki ülkeler, peynir üretimleri fazla bile olsa, hem çeşni değiştirme açısından hem de ekonomik tercihler nedeniyle, kendi ürünlerini satıp yabancı çeşitleri ithal etmektedirler.

3.2.1. AET Ülkelerinin İthalatı

AET Ülkelerinin 1980 yılı toplam peynir ithalatı 753 900 tondur. Bu ithalatın 87 300 tonu, yani % 11'6'sı Üçüncü Dünya Ülkelerinden yapılmaktadır.

3.2.2. EFTA Ülkelerinin İthalatı

50 252 t

3.2.3. COMECON Ülkelerinin İthalatı

30 249 t

3.2.4. OECD Ülkelerinin İthalatı

1 068 744 t

3.2.5. TÜRKİYE'nin İthalatı

Ülkemizin az da olsa peynir ithalatı vardır. Örneğin 1977 yılında 125,9 t, 1978 de 38 t ve 1979 da 96,1 t peynir satın almışız. Ayrıca 1977 de 170 t ve 1978 de 108 t civarında bedelsiz ithalat yapılmıştır.

4. SONUÇ

Peynir, Dünya ticaretinde önemli bir yere sahip olmasına ve toplam Dünya peyniri üretiminin % 14 - 15'i uluslararası ticarete işlem görmesine rağmen, ülkemizden yapılan peynir ihracatının sembolik miktarların üzerine çıkamamasının başlıca nedenleri: Standart kalitede üretimin olmayışı, Dünya Fiyatlarına oranla yüksek maliyet ve iç pazar fiyatları ve ambalajlama sorunlarıdır. Standart kalitede ve Dünya pazarlarında rekabet edebilir fiyatlarla peynir üretimi sağlandığı ve ambalajlama sorunları çözümlendiği takdirde, ülkemizde üretilen peynir çeşitleri için dış pazarlarda yeterli talep vardır. Halen bu talep, üretim sorunlarını çözümlemiş olan Macaristan, Romanya, Bulgaristan gibi Balkan ülkeleriyle, Hollanda ve Danimarka tarafından karşılanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Western German/EEC and World Dairy Markets 1980, Annual Review, ZMP.
2. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Hayvan Ürünleri ve Yem Araştırması Yayın No: 38, 1981.

ODAMIZDAN

HABERLER

TARIMSAL ÖĞRETİMİN 137. YILDÖNÜMÜ TÜM YURT DÜZEYİNDE TÖRENLERLE KUTLANDI

Tarımsal öğretimin 137. yıldönümü çeşitli illerde Ziraat Fakülte-
lerinin düzenlediği törenlerle kutlandı. Ankara'da A.Ü. Ziraat Fakül-
tesinin düzenlediği törene Oda Genel Başkanı Sami DOĞAN, Bur-
sa'da U.Ü. Ziraat Fakültesinin düzenlediği törene Sekreter Üye Er-
sin ÖZBEY, Adana'da Ç.Ü. Ziraat Fakültesinin düzenlediği törene
Bölge Şube Başkanımız Fikret MORAY İzmir'de E.Ü. Ziraat Fakül-
tesinin düzenlediği törene Bölge Şube Başkanımız Prof. Dr. Emin
TUGAY katılarak, günün önemine ve tarımsal öğretimin ve mesleği-
mizin sorunlarına ilişkin konuşmalar yaptılar.

Ayrıca çeşitli illerde geleneksel «BAŞAK BALOSU» düzenlene-
rek meslektaşlarımızın biraraya gelmeleri sağlandı.

«TARIM ve MÜHENDİSLİK» dergisi olarak tarımsal öğretimin
137. yıldönümünün ulusumuza, mesleğimize, meslektaşlarımıza ve
üretici köylülerimize kutlu olmasını diliyoruz.

ODA GENEL MERKEZİMİZ TAŞINDI

1978 yılından beri Selanik Cad. 26/12 adresinde çalışmalarını
sürdüren Oda Genel Merkezi, kirada oturlan bu dairenin sahip de-
ğiştirmesi nedeniyle taşınmak zorunda kaldı.

Oda Genel Merkezimiz, 1 Şubat 1983 tarihinden itibaren «Konur
Sokak No: 4/3 Kızılay - ANKARA» adresinde çalışmalarını sürdür-
mektedir.

Meslektaşlarımızın Oda Genel Merkezi ile yapacakları yazışma-
larda bundan böyle aşağıdaki adresi kullanmaları gerekmektedir.

YENİ ADRESİMİZ :

KONUR SOKAK NO: 4/3

KIZILAY - ANKARA

Telefon : 17 01 51 - 17 30 38

TARIMSAL PAZARLAMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ PANELİ ANKARA'DA YAPILDI

A.Ü. Ziraat Fakültesi, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın ortaklaşa düzenledikleri «TARIMSAL PAZARLAMA SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ» paneli 26 Ocak 1983 tarihinde Ankara'da yapıldı.

Panelin açılışında konuşan A.Ü. Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ali BALABAN, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Genel Sekreteri Zeki YÜCETÜRK ve TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Sami DOĞAN Tarımsal Pazarlama sorunlarımıza ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini açıkladılar.

Daha sonra konuyla ilgili kuruluş temsilcilerinin katıldığı panelde pazarlama sorunları ve çözüm önerileri geniş olarak tartışıldı.

ÜYELERİMİZİN DİKKATİNE

Yeni Anayasa'nın 135. maddesinde «Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir» denilmektedir.

Odamızın, yukarıda belirtildiği gibi Anayasa'nın bize verdiği görevleri eksiksiz yerine getirebilmesi, ekonomik olanaklarımızla doğrudan ilişkilidir. Ayrıca Oda gelirlerinin tamamına yakınına aidat ödentileri oluşturmaktadır. Üyelerimizin ödentilerini zamanında yapmaları odamızın, mesleğimize, meslektaşlarımıza ve ülke tarımına etkin hizmet etmesini sağlayacaktır.

Tüm üyelerimizin aidat ödeme konusunda gereken özveriyi ve duyarlılığı göstereceklerine inanıyoruz.

Aylık aidat 100.— TL.'dir. Üyelerimizin ödentilerini, Ankara, Ziraat Bankası Kızılay Şubesi 630 - 1217 ve Ankara Maltepe İş Bankası Şubesi 847/A hesap numaralarına göndermelerini rica ediyoruz.

YÖNETİM KURULU

1983 YILI ODA TAKVİMİ BASTIRILDI

1983 yılına ait oda takvimi bastırıldı. İl temsilcilerimiz kanalıyla yurda dağıtılan takvim, meslektaşlarımız tarafından ilgi ile karşılandı. Ederi 200.— TL. olan takvimin üzerinde Ulu Önder Atatürk'ün bir portresi ve Toprak Reformuna ilişkin bir vecizesi yer alıyor.

Takvim almak isteyen meslektaşlarımız oda genel merkezinden temin edebilirler.

KAYBETTİKLERİMİZ

Abdi BOZOĞLU

1942 yılında A.Ü. Ziraat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul ve Adana Ziraat Okullarında traktör ve ziraat aletleri öğretmenliği yaptı. Daha sonra Ankara Kauçuk İstasyonu ve Reyhanlı beylik çayır ziraat okulunda öğretmenlik ve müdür yardımcılığı görevlerinde bulundu.

1952 yılında Marketing konusunda çalışmalarında bulunmak üzere 6 ay süre ile A.B.D.'ne gönderildi. 1953 - 1957 yılları arasında, çeşitli konularda incelemelerde bulunmak ve resmi heyetlerde ülkemizi temsil etmek üzere birçok kez yurtdışında görevlendirildi.

Motorlu Araçlar Anonim Şirketi Ankara Bölge Müdürü iken emekli olan meslektaşımız, İskenderun Uluçınar da Önder Çiftçilik yapmak amacıyla kurmaya başladığı narenciye bahçeleri ile ilgili çalışmalarını sürdürürken 16.12.1982 tarihinde vefat etti.

Ziraat Yüksek Mühendisi Saadet M. BOZOĞLU ile evli ve iki çocuk sahibi olan Abdi BOZOĞLU'na Allah'tan rahmet, ailesine ve meslek camiamıza başsağlığı dileriz.

Vahide ÖZEN (AYTAÇ)

1947 yılında Denizli'nin Çal ilçesinde doğan meslektaşımız ilk ve orta öğrenimini Çal'da, lise öğrenimini Denizli'de tamamladı.

1971 yılında, A.Ü. Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi bölümünden mezun oldu. Mezuniyetinden sonra Denizli Teknik Ziraat Müdürlüğünde göreve başladı. Aynı kuruluşta görevli iken, 4.12.1982 tarihinde ani bir kalp krizi sonucu hayata veda etti.

Evli ve iki çocuklu olan meslektaşımıza Allah'tan rahmet, ailesine ve meslek camiamıza başsağlığı dileriz.

D Ü Z E L T M E

Dergimizin Haziran 1982 tarihli 8. sayısının 20 ve 21 nci sayfalarında yayınlanan «Süt Teknolojisinde Kültür» yazısının, derleyen ve yararlanılan eserler dip yazısı matbaa hatası nedeniyle yazılmamıştır.

Sözkonusu yazıyı aşağıdaki şekilde düzeltir, özür dileriz.

TARIM VE MÜHENDİSLİK

Dip Not :

Derleyen : Cengiz KARAGÜLLE

Yararlanılan Eserler :

- 1 — Genel Sütçülük Prof. Dr. Zühtü YÖNEY
- 2 — Ders Notları Prof. Dr. Nesrin KAPTAN
- 3 — Türkiye III. Sütçülük Kongresi Doç. Dr. Nurhan AKYÜZ

ODAMIZ YAYINLARI

- 1 — Çayır Mer'a ve Yem Bit. Tek. Kongresi Kitabı 400 TL.
- 2 — Türkiye 3. Sütçülük Teknik Kongresi Kitabı 200 TL.
- 3 — Buğdaydan Ekmeğe Teknik Kongresi Kitabı 400 TL.
- 4 — Bilirkişi El Kitabı 400 TL.
- 5 — Kırsal Kesim Çocuklarına ait Karikatür Kitabı 150 TL.
- 6 — Tarımsal Ürünlerde Destekleme Fiyat Politikası 400 TL.
- 7 — Tarımda İş Hukuku 400 TL.
- 8 — Yıllık 78 200 TL.
- 9 — Yıllık 79 200 TL.
- 10 — Aritmetik ve Tarım Aritmetiği 100 TL.
- 11 — Ölçme Bilgisi 400 TL.

Not : Üyelerimize % 50 indirim yapılmaktadır. «Aritmetik ve Tarım

Aritmetiği, Ölçme Bilgisi kitaplarına indirim uygulanmamaktadır.

Yayınlardan almak isteyenler aşağıdaki Banka hesap no'larına kitap ve posta ücretini gönderebilecekleri gibi, ödemeli olarak da istekte bulunabilirler.

Banka Hesap No. ları : T. İş Bankası Maltepe Şb. 847/A

T.C. Ziraat Bankası Kızılay Şb. 630 - 1217

Adres : Konur Sokak No: 4/3 Kızılay - ANKARA

SÜTÇÜLÜK PROBLEMİNİZ Mİ VAR?

Makine imalat ve
Makine ekipman Temini

Süt Sağım ve
Soğuk Depolama
Hizmetleri

Proje ve Planlama

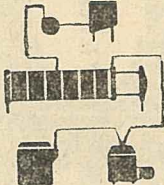
Damızlık İnek Temini

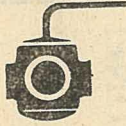
BİRLEŞİK ENDÜSTRİYEL
SİSTEMLER ve TESİSLER
A.Ş.

Kültür, Maya ve Pektin
Katkı Maddeleri

Fabrika Montaj ve
Revizyon

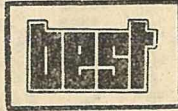

Yedek Parça

Yeni Mamul ve Mamul
Geliştirme

**SÜT ENDÜSTRİSİ İÇİN DANIŞMANLIK,
MONTAJ, MÜHENDİSLİK ve SERVİS
KONUSUNDA SİZE YARDIMCIDIR**

BİRLEŞİK ENDÜSTRİYEL SİSTEMLER VE TESİSLER A.Ş.

Merkez : Mithatpaşa Cad. No: 75,
Kat: 5 — ANKARA
Tel : 31 88 75 - 31 88 76
31 88 77 - 31 88 78
Tlx : 42490 Mesr Tr

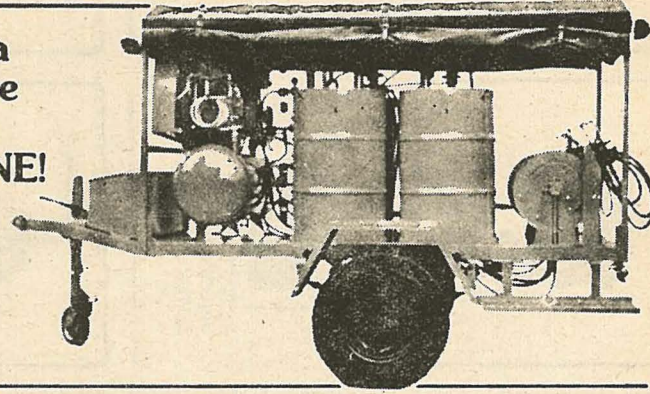
Şube : Esentepe, Keskinale Sok.
No: 6/3 Gayrettepe - İSTANBUL
Tel : 67 77 43 - 67 77 44

ARAZİ TİPİ / SEYYAR YAĞLAMA MAKİNASI

- Özel ve resmi kuruluşlara
- İmalatçılara- Mütahhitlere
- Çiftçilere-Belediyelere ve
- Hafriyatçıların DİKKATİNE!

YENİLİK!..

**Servis İstasyonu
Ayağınızda**

İlave parçalar ve kullanma ekipmanları ile gayet rahat bir kullanılışı vardır.

DEMİR ÇELİK
İŞ FABRİKASI

**Demir Çelik
İş Fabrikası**
Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Fabrika : Davutpaşa Caddesi No 129 Topkapı İSTANBUL
Tel : 76 04 34 - 76 26 56

**İLGİLENENLERİN GENİŞ
MALUMAT VE KATALOG
İSTEMELERİNİ
RİCA EDERİZ.**

Bakırköy Reklam

MINİ YEM FABRİKASI..

“Kendi Yemini Kendin Yap..”

0,8 veya 1 TON/saat

PARÇALARI:

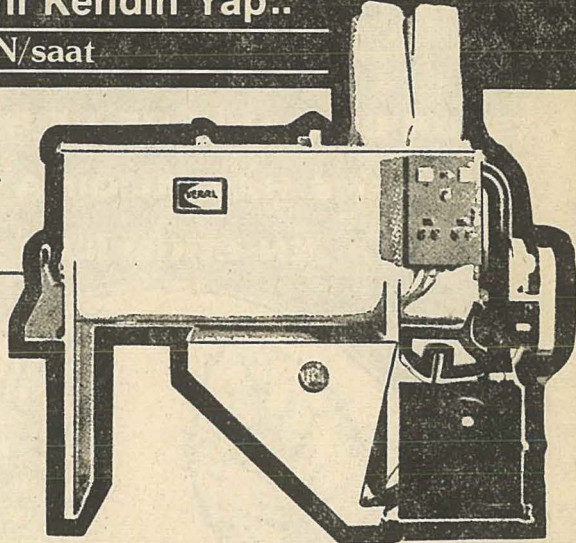
IZGARA DEPO, MIKNATIS,
KIRICI, KARIŞTIRICI,
FİLTRE, ÇUVAL AĞZI
KUMANDA PANOSU

UCUZ FİAT -
KOLAYLIKLI
SATIŞ İÇİN

**Geliniz-
Görünüz-
Çalıştırınız ..**

**DERHAL
TESLİM ALINIZ**

HER TÜRLÜ HAYVAN YEMİNİ
İMAL EDER

- Tek parça paket sistem
- Bina ve montaj gerektirmez.
- 1 ton yem - 11 Kw/saat ceryan sarfıyatı - 55 TL. (takribi)

- Yatay sistem
- Kolay kullanılır.
- Emniyete alınmıştır
- Hemen hemen bakım yoktur.
- Yedek parça boldur.
- Garanti 1 senedir.

DENİR ÇELİK
İŞ FABRİKASI

**demir çelik
iş fabrikası**
sanayi ve ticaret a.ş.

**Daha Büyük
Kapasiteler
için**

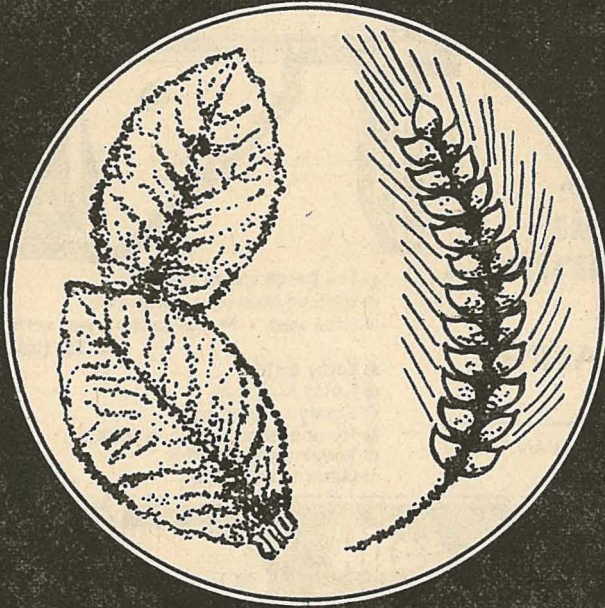
**Bilgi-Broşür
isteyiniz.**

Fabrika : Davutpaşa Caddesi No. 129 Topkapı - İSTANBUL
Tel : 76 04 34 - 76 26 56

NOT:MINİ YEM FABRİKASI TAM KAPASİTE İLE ÇALIŞTIĞINDA KENDİNİ 1 AYDA AMORTİ EDER.

TRİMANGOL 0/0 80 WP
FUNGİSİD

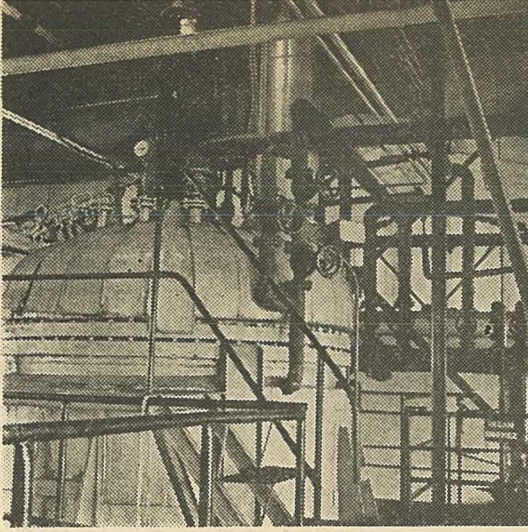
**TÜTÜN'DE MAVİ KÜF VE BUĞDAYDA
SÜRME HASTALIĞINA KARŞI
EN ETKİLİ İLÂÇ**

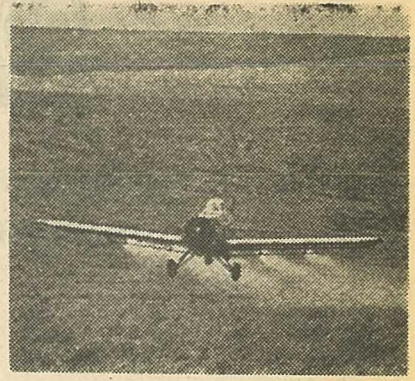
KORUMA TARIM İLÂÇLARI A.Ş.

KEMANKEŞ CAD. BAYRAKTAR İŞ HANI KAT 3-5 TOPHANE - İSTANBUL

49 91 50

Plastel
PLASTİK ve KAUÇUK SANAYİİ A.Ş.

2,4,5-T ve 2,4-D asitlerinin isobutyl ve isoocetyl esterleri (herbicide esterleri) hububat tarlalarında yabancı otları mücadelede kullanılır. Tahıl üretiminde randımana büyük katkısı olan bu ziraî ilâç Türkiye'de ilk defa bu tesislerde üretilmiş olup, halen ziraî mücadele ilâçları yapan büyük kuruluşlara hammadde olarak takdim edilmekte ve bu kuruluşlarca formüle edilerek tüketiciye sunulmaktadır.

MAKARNA

**BEYPAZARI VE SANAYİ VE TİCARET
ANONİM ŞİRKETİ**

**KALİTEDE ÖNCÜ
FİYATTA ÖNCÜ**

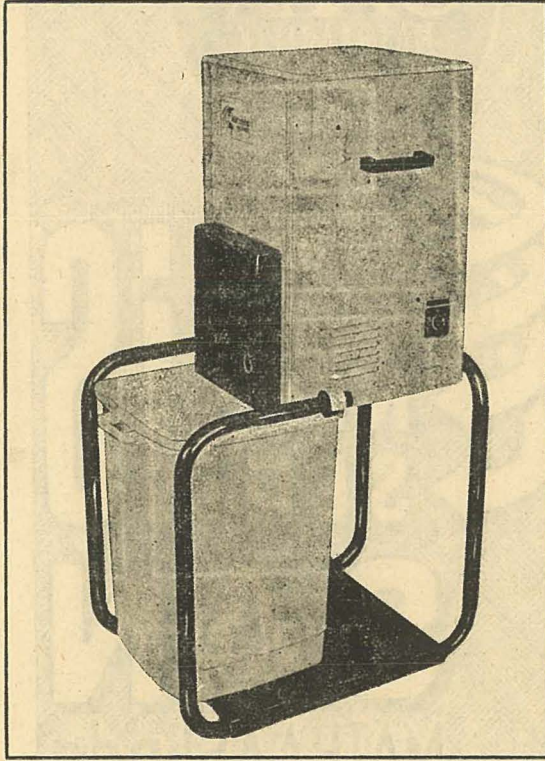
**HER TÜRLÜ KANATLI ve BÜYÜK - KÜÇÜKBAŞ
HAYVAN YEMLERİYLE SAYIN
YETİŞTİRİCİLERİN HİZMETİNDE
OLMAKTAN GURURLUYUZ.**

**Fabrika : Akyazı Mevki Ankara Yolu 3. km.
Tel : 10 03 — BEYPAZARI**

**Yazıhane : Ankara Caddesi No. 23
Tel : 12 20 — BEYPAZARI**

**Evlerde, çiftliklerde,
yem hazırlamak için...**

İKİF-İKİİ DEĞİRMEN

Mısır, buğday, arpa, yulaf, pirinç, salep gibi yağlı olmayan hububat, bakliyat ve diğer tahılları **KABA KIRIK**, **İNCE KIRIK-UN** haline getirir.

Pratik, kullanışlı, kırıcı ve öğütücü bir alettir.

İmesko a.Ş.

Gazi Osman Paşa Bulvarı Yeni Asır İşhanı 2/208 • Telefon : 137704 • 142528 •

SAN
MATBAACILIK
VE KAĞITÇILIK
KOLLEKTİF ŞİRKETİ

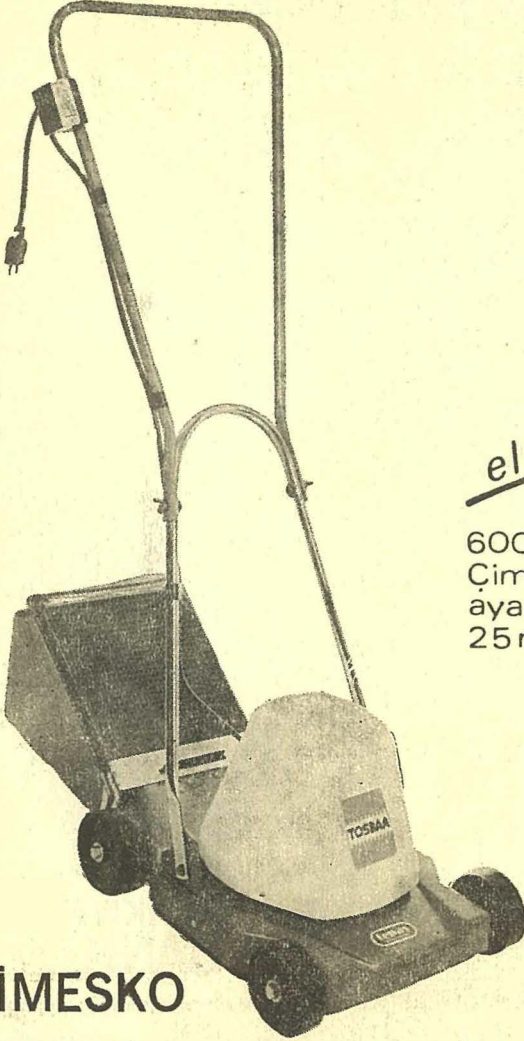
ESBER

TEMİZ
TİTİZ
NEFİS
SERİ
SAN
MATBAASI'nda

RÜZGÂRLI SOKAK 45/1-3
TELEFON : 119819 - 104003

TOSBAA

ÇİM BİÇME MAKİNESİ

elektrikli

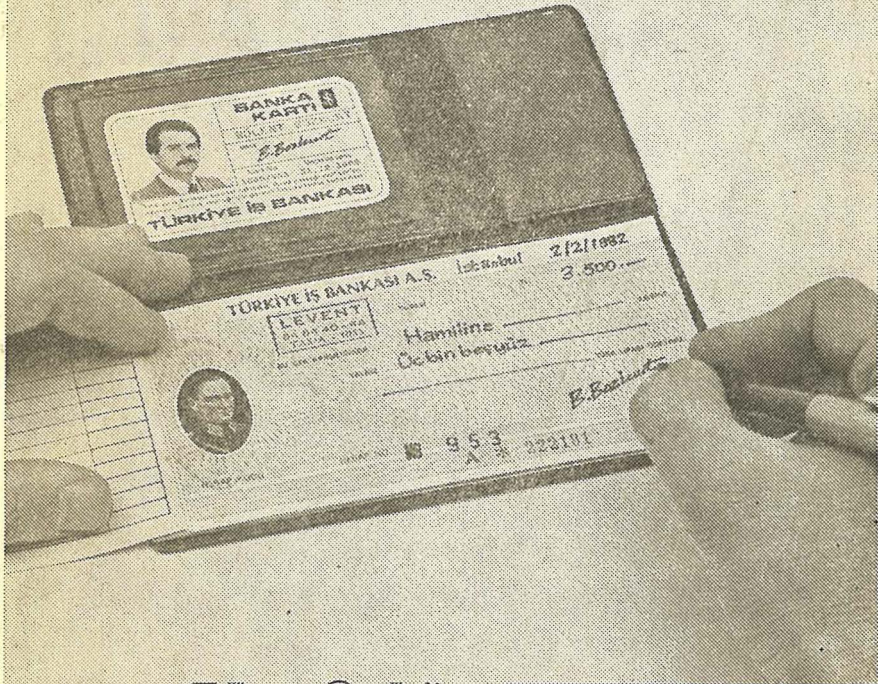
600 wattlık güçlü motor
Çim yüksekliğine göre
ayarlanabilir tekerlekler
25m. kablolu.

dekson

İMESKO

TEPAŞ Sanayii Ltd.Şti. Gaziosmanpaşa Bulv. No.2/208
Yeni Asır İş Hanı İzmir Tel : 14 25 28 - 13 77 04

MaviÇek para gibi,
para yerine her yerde geçer.
Üstelik, faiz getirir!

MaviÇek'in
arkasında
İş Bankası vardır.

TÜRKİYE
İŞ BANKASI